

ТЕАТР

**ЧОТИРИ
ПРЕМ'ЄРИ**
стор. 2-3

УКРАЇНА
І СВІТ

**МІСТИЧНА
ГРЕЦІЯ**
стор. 10-11

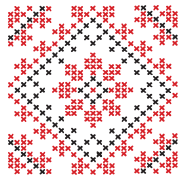

МУЗИКА

**ПОДІЯ
У ВОРЗЕЛІ**
стор. 12-13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№46 | 16 листопада 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

стор. 4

ДІАЛОГИ ПРО ДОЛЮ І ДУШУ

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2019 РІК: 6 МІСЯЦІВ - 210,42 ГРН; 12 МІСЯЦІВ - 420,84 ГРН

Фото: espresso.tv

«ЧЕРВОНА ДОРІЖКА, КЕЛИХ ВИНА ТА ЧОТИРИ ПРЕМ'ЄРИ» – ХЕРСОНСЬКИЙ ТЕАТР ВІДКРИВ СЕЗОН

Такого яскравого відкриття театрального сезону, як у Херсонському театрі ім. Миколи Куліша не було ніде. Давня мрія адміністрації зробити справжнє свято здійснилася – глядачів запросили на червону доріжку.

Елизавета
КРАСНІЧЕНКО

коли з'явилась Наталя Блок. Разом вони взялися до роботи, і вже наприкінці минулого сезону відбувся прес-показ вистави.

Наталка Блок разом з режисером Сергієм Павлюком не тільки перемістили родину Кайдашів у наш час, а й зачепили тему нетрадиційних стосунків: один син прийшов з АТО, інший – нетрадиційної орієнтації. Однак, того, що замість Мелашки (молодої невістки) на сцені з'явиться дуже милий молодий актор – Олександр Устименко, не знала навіть драматургиня. Ця шалена ідея виникла в херсонського улюбленця режисера Сергія Павлюка після того, як із театру звільнилась молода актриса, яка виконувала цю роль. Тож, оскільки офіційної прем'єри ще на той момент не було – Павлюк вирішив зробити хід конем і зачепити ще й цей сегмент.

Змінено багато, якщо порівнювати з оригіналом твору. По-перше, живуть Кайдаші в наш час, по-друге, в Залізному Порту, тримають СТО, продають пиріжки. Гора, на якій ламалися вози у Івана Нечуя-Левицького, – у Наталі Блок перетворилася на калюжу. І в цьому багні режисер виляв акторів від душі. Однак, за режисерським задумом – мало що змінилося. Гостро і болісно звучать у виставі репліки на кшталт «якщо ми не закопаємо калюжу – москалі прийдуть і закопають». Таким сарказмом пронизана вся вистава, яка віднині отримала життя на великій сцені Херсонського театру...

ЛАВИНОЮ НАКРИЛО ВСІХ

Другою прем'єрою, яку активно готували херсонці, стала вистава «Лавина» за п'єсою Тунджера Джуджиноглу. Режисер вистави Лінас Зайкаускас ставив її не вперше, однак уперше в Херсоні. Цікаво, що на прем'єру завітав і сам драматург, який був приємно вражений рівнем постановки та лишив добрі відгуки.

Сама ж вистава здивувала своєю трагічністю – з одного боку, а з іншого – глибиною. Адже тема боротьби людини із системою актуальна завжди, а нині в Україні – як ніколи. Режисер розкрив повністю свою ідею і майже за три тижні зробив якісну виставу, якою тепер поповнився репертуар театру.

КУДИ Ж БЕЗ КОХАННЯ?

Сцена театру-кафе також чекала на репертуарне оновлення. До Херсону приїхала ставити свою дипломну роботу студентка Харківського національного університету мистецтв ім. І. Котляревського Софія Мельникова. 23-го жовтня вона презентувала трагікомедію відомого італійського драматурга Альдо Ніколаї «Кохання до...».

Про палкі стосунки та «любовний трикутник», у центрі якого непростя жінка Ева. У своїй пристрасті жінка не бачить перепон, тож часом ці ігри заходять далеко. Ця трагікомедія особливо рекомендована тим, хто ще досі намагається зрозуміти жінку.

Молода режисерка Софія Мельникова розповіла про те, як їй працювалося у Херсонському театрі:

«Це був складний та дуже цікавий творчий процес створення вистави разом з акторами та працівниками театру. Я дуже вдячна, що Олександр Андрійович Книга надав мені таку можливість. Усі мені допомагали та давали цінні вказівки. Труднощі є завжди у будь-якому процесі, перше знайомство з акторами, з цехами, пошук спільної мови, тому що я новий невідомий режисер. Але все це ми подолали спільною роботою та спільним прагненням створити цікаву виставу для глядачів. Ця робота дала мені безцінний досвід роботи з гарними професійними акторами, з таким величезним механізмом, як Херсонський театр ім. М. Куліша. Багато знайомств із цікавими людьми та можливість поспілкуватися з таким визначним режисером, як Сергій Миколайович Павлюк, якому я дуже вдячна за поради».

Тож, з легкої руки директора Олександра Книги, театр поповнився ще одним поглядом на любов від молодого режисерки Софії Мельникової.

СЮРПРИЗ НАОСТАНОК

Саме таку назву отримала прем'єра казки, яка відбулася 21-го жовтня. І це зайвий раз підтверджує, що Херсонський академічний музично-драматичний театр ім. Миколи Куліша – рушій мистецтва на Херсонщині. Своїх маленьких глядачів театр не міг лишити без подарунку, оскільки театру юного глядача в області немає.

«Маленька казка про велику дружбу» – саме так визначила жанр цієї вистави заслужений діяч мистецтв України Ірина Корольова. Історія про те, як відважне Тигреня вирушило у подорож, де на нього чекає багато пригод. Звір має на меті знайти найкращий подарунок у світі для свого друга Равлика, адже в того буде День народження. Тигреня хоче зробити сюрприз друго-

ві, а натомість потрапляє у цікаві пригоди та знаходить ще друзів.

Інтерактивна казка, де герої грають в ігри з глядачами та навчають їх основ справжньої дружби, стала цікавинкою в репертуарі театру.

Ось що про цю роботу розповідає режисер вистави Ірина Корольова:

«Вистава «Сюрприз» народилася в нашому театрі нещодавно. Маленькі герої цієї казки вчать найголовнішого, що повинна знати мала дитина чи доросла людина – треба вміти спілкуватися, треба вчитися товаришувати. Виявляється, Тигреня може товаришувати з Равликом, Равлик із Крокодилком чи Мавпочкою. Вони всі дуже різні, в них різні характери, але вони порозумілися, а це важливо для нашого сьогодення».

Органічна музика, яку написав музичний керівник театру Олег Коструб, доповнює виставу та робить її легкою і веселою для сприйняття глядачів – маленьких і дорослих. Під час дійства, що розраховане на одну годину, вони включені в інтерактив і мають можливість співпрацювати з акторами. Вистава вражає своїми яскравими декораціями та костюмами.

Сценічну версію п'єси створив херсонський драматург та письменник Анатолій Марущак. Режисерка розповіла, що разом з драматургом вони розширили склад героїв, зробивши в такий спосіб виставу рухливішою.

«Вистава вийшла світлою, яскравою, доброю. Працювалось нам дуже комфортно. За один місяць ми змогли зробити навіть два повних склади для того, щоб казка могла жити незалежно від того, присутній хтось із акторів, чи ні. Ми дуже задоволені цією роботою і запрошуємо глядачів до перегляду», – зауважила пані Ірина.

ГАСТРОЛЮВАЛИ НА ПОВНУ

Херсонський театр – унікальний культурний хаб. Інколи видається, що його працівники живуть тільки театром, адже так активно працюють далеко не всі обласні театри країни.

Глядачі часто думають, якщо з відпустки вийшли в серпні, а відкриття сезону в жовтні, то що вони там роблять у тому театрі... Проте, таку тезу херсонцям закинути складно, адже на кожне запитання вони мають відповідь.

Вже від серпня херсонські митці працювали на повну силу, адже 13-го серпня вистава «Монолог актриси», за участю заслуженої артистки України Олександри Тарновської, відвідала IV Міжнародний фестиваль «Друскінінкайське літнє театральне Перехрестя» у Литві. ▶

► Початок вересня видався теж плідним, адже 9–11 вересня молодий актор театру з інвалідністю Віталій Пронько, за запрошенням Громадської організації «Необмежені можливості», зіграв у Харкові виставу «Vitalius» за п'єсою естонського драматурга Андруса Ківірякка. А вже 14-го вересня театр презентував виставу «Ображені. Росія» за п'єсою білоруського драматурга Андрія Курейчика на театральному фестивалі «Коломийські представлення». Режисером усіх описаних вище вистав є Сергій Павлюк.

Однак, театру цього було замало, і вже 26-го вересня вони вирішили розірватися, адже зіграли паралельно у двох містах України: в Одесі – виставу «Баба Пріса або на початку і наприкінці часів» Павла Ар'є на Фестивалі театрів «Молоко» і в Севе́родонецьку – виставу «Лісова пісня» за Лесею Українкою на Першому Всеукраїнському театральному фестивалі «Світогляд». За результатами оцінки експертної ради фестивалю «Світогляд», вистава «Лісова пісня» отримала нагороду в номінації «Найкраще музичне оформлення». На фестивалі «Молоко» театр ім. М. Куліша обійняв перше місце з виставою «Баба Пріса», а номінацію «Найкраща актриса» отримала народна артистка України Галл-Савальська за роль Баби Пріси.

А потім був яскравий жовтень. 30-го жовтня театр уперше побував на Всеукраїнському театральному фестивалі «Феєрія Дніпра», де показали виставу «Межа або у контейнері» К. Кеяну режисера Радуги Гілаша. А 4-го жовтня відбувся показ спільного проекту Херсонського театру і театру м. Штутгарта, вистави «ХЕРСОН 1918/2018» у культурному центрі Фрайбурга (Німеччина) в межах проекту «Cordiale – von Herzen». Автор – Максим Курочкін. Режисер – Андрій Май. Актори та команда були приємно здивовані, що на виставу завітали представники української громади Фрайбурга. Вони відзначили, що глядачі дуже гарно сприймали виставу.

Наступного ж дня – 5-го жовтня – вистава «Юда» за твором Лесі Українки була представлена на Міжнародному театральному фестивалі монодрам «Марія». Потім була участь у Міжнародному фестивалі мововистав «ATSPINDYS» («Відображення») у Вісагінасі (Литва), де представили одразу дві вистави: «Юда» і «Get Harry» та вибороли гран-прі.

12-го жовтня, за особистим запрошенням директора Національного театру «Сатірікус Іон Лука Караджиалі» Олександру Греку, театр виступив з виставою «Межа або у контейнері» на Міжнародному театральному фестивалі «DE LA NAȚIONAL LA UNIVERSAL. Amfitrionul ediției – MATEI VIȘNIEC».

Попри таку активність, митці примудрилися чудово підготуватися до відкриття 83-го сезону і влаштували справжній «культурний вибух».

Фото Дениса МАКСИМОВА

ПІД ГАСЛОМ #SAVEOLEGSENTSOV У КИЄВІ ВІДБУЛИСЬ ПОКАЗИ ВСЕСВІТНЬО ВІДОМОЇ ВИСТАВИ «BURNING DOORS»

6 та 7 листопада на сцені Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка, за підтримки Українського культурного фонду, відбулися покази всесвітньо відомої вистави Білоруського вільного театру «Burning Doors» («Палаючі двері»).

У виставі відображено історію українського кінорежисера Олега Сенцова, російської активістки Марії Альохіної та російського художника Петра Павленського, які протистоять державній тоталітарній системі, обстоюючи свої погляди.

«Ця вистава справді є непересічною подією у мистецькому житті, це дуже чітко продумана робота-маніфест, яка демонструє оголений нерв великого протесту всередині особистості проти несправедливості та тиранії, обстоюючи просте бажання будь-якої людини спокійно висловлюватися, мати свою думку, говорити правду і творити. І коли у XXI столітті в одній із країн це забороняється, то люди, які є дуже чутливими до такої несправедливості, здатні на будь-які вчин-

ки. І сьогодні говорилося про три такі персоналії, серед яких є наш кінорежисер Олег Сенцов. Його ім'я на вустах не лише у Європі, а й у всьому світі через те, що він мав просте бажання – творити правдиве кіно та був за це заарештований на 20 років за ґрати», – говорить Міністр культури України Євген Нищук.

«І те, що молода команда акторів на сцені робить це так щиро, драйвово і віддано – дуже цінно. Це вкотре демонструє, що засобами мистецтва можна інфікувати правдою велику кількість інших людей. Упродовж двох днів показу вистави більшість аудиторії складала молодь, яка дуже живо і природно сприймає цей матеріал. Я дуже радий, що експертна група Українського культурного фонду відзначила цей проект, що дало змогу представити його в Україні».

Покази вистави Burning Doors пройшли під гаслом #SaveOlegSentsov із вимогою звільнити незаконно засудженого в РФ українського режисера Олега Сенцова, якого арештували під час анексії Криму за сфальсифікованими звинуваченнями у тероризмі.

«Це ще одна можливість говорити через спектакль про Олега Сенцова і доносити інформацію усьому світові. Ми розуміємо, що цим проектом впливаємо не тільки на мистецтво, а й у певний спосіб на політичні процеси, і це є для нас великим та серйозним досягненням», – говорить директорка та співзасновниця Білоруського вільного театру Наталія Коляда.

Сюжет і гра акторів у виставі «Burning Doors» доведені до межі – фізичної та художньої. Тексти Фуко і Достоєвського перетинаються з побутовими діалогами героїв, що живуть на сцені в екстремальних умовах: їх б'ють, підвішують вниз головою, топлять. Тиск і репресії репрезентуються і в метафоричній, і в буквальній формі.

«Перед нашими акторами стояло надзвичайне завдання дійти до фізичного краю і передати глядачам через театральну постановку, що таке торттури. Через художні рішення глядач відчуває, що у певній сцені кат програє жертві, він виснажується, катує бранця», – розповідає драматург і режисер Микола Халезін.

Ініціатор показу вистави «Burning Doors» у Києві – вокаліст гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк, чия музика звучить у виставі, переконаний, що це ще одна хвиля боротьби за правду.

«Окрім того, що це дуже крута й талановита вистава, це ще одна надія на те, що ми дістанемо всіх наших бранців із російських бучегарень», – каже він. Прибуток від продажу квитків буде передано родинам політ'язнів.

Тема вистави близька і самому Білоруському вільному театрові, який після президентських виборів 2010 року в Білорусі під страхом політичного переслідування був змушений перебратися до Великобританії. Нині театр успішно виступає на різноманітних майданчиках у всьому світі, отримуючи схвальні відгуки від таких видань як «The New York Times», «The Guardian», «Daily Telegraph», «The Observer» тощо.

Вистава «Burning Doors» понад два роки збирає аншлаги по всьому світу: у Великій Британії, Італії, Німеччині, США, Канаді, Австралії. Її головна мета – привернути увагу суспільства до політичних переслідувань у XXI столітті.

ТАЄМНИЦЯ ЖАННИ Д'АРК

Київський драматичний театр «Дарниця» запросив до Малої опери України, де представив свою нову виставу «Я – Жанна д'Арк».

Цього разу художнього керівника театру, заслуженого артиста України Анатолія Тихомирова зацікавила творчість болгарського драматурга, поета і дисидента, живого класика світової літератури Стефана Цанева. Його книжки видаються великими накладками, вірші перекладені всіма європейськими мовами, а також китайською, монгольською, арабською, івритом. П'єси митця «Остання ніч Сократа» та «Друга смерть Жанни д'Арк» грають у театрах Парижа, Бордо, Афін, Монреала, Вільноса, Братислави, Бухареста, Стамбула та багатьох інших міст.

У п'єсі «Друга смерть Жанни д'Арк» С. Цанев не лише розповідає в алегоричній формі про останню ніч рятівниці Франції в очікуванні інквізиції, не лише робить спробу зазірнути в душу Жанни, а й порушує теми, які є надзвичайно актуальними і сьогодні. Чи не втратили у наш прагматичний час свого значення такі поняття, як честь і совість, любов до своєї Батьківщини, почуття власної гідності? У виставі режисера Анатолія Тихомирова зро-

блено спробу розкрити образ однієї з найвеличніших жінок світу. Доля Жанни д'Арк стає близькою і суголосною сучасній людині.

Орлеанська Діва віддала своє життя заради свободи рідної країни. Але у творі вона немов гине двічі. Лесть не відмовившись від власного імені її подвигу, Жанна все ж згоріла на вогнищі незламною. Але сталося це лише через рік після того, як вона зазнала поразки в битві поблизу Коґ'єна. Як усе це стало можливим? Цю загадку і намагаються розкрити творці спектаклю.

Вистава «Я Жанна д'Арк» розповідає альтернативну версію

всесвітньовідомої історії. За жанром постановка постійно балансує між трагедією і комедією. Це захоплива відверта розповідь про королів і героїв, владу, життя, смерть і воскресіння. Про те, що вибір завжди є. Але чи кожне наше рішення виявляється правильним?

Глядач побачить на сцені жінку, можливо, це справді Жанна д'Арк. Напередодні страти вона зустрічається з Котом, а ще з дивним Незнайомцем, який називає себе Богом. Ці троє персонажів непогано, навіть весело проведуть час, аби у фіналі когось із них стратили.

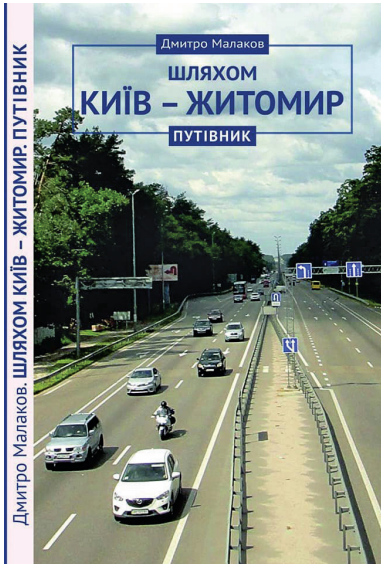
Інколи, аби переписати історію, вистачає лише кількох років. А тут минуло аж шість століть. То чи була насправді Жанна д'Арк? Навіть якби цієї жінки і не існувало, її обов'язково треба було б вигадати, стверджують за Стефаном Цаневим творці вистави.

Молодим акторам Юлії Гаврилової (Жанна), Роману Листопаду (Кат) і Володимирі Федоріву (Бог), можливо, ще бракує професійного досвіду, але своєю щирою душевною грою вони з перших хвилин підкорюють серця багатьох глядачів. А виставі, як і добром у виставі, вочевидь потрібний час, аби визріти.

Як зізнався художній керівник Київського драматичного театру «Дарниця», заслужений артист України Анатолій Тихомиров, цей творчий колектив має багато планів. Уже завершено роботу над «Старим та морем» за Гемінґвеем. Далі – «Танці на валізах» Річарда Баера, «Пігмаліон» Бернарда Шоу. Українська класика буде представлена виставою за п'єсою Івана Тогобочного «Мати-Наймичка», створеною за поемою Тараса Шевченка. Загалом у репертуарі «Дарниці» на початок наступного року має бути вісім вистав.

Євген ВІВЧАРУК
Фото надане театром

ПОДОРОЖ ІЗ КИЄВА ДО ЖИТОМИРА З ДМИТРОМ МАЛАКОВИМ

Уперше від Дмитра Малакова – знаного киевознавця, автора численних видань з історії столиці, які шалено популярні серед киян, я почув про намір зробити путівник для тих, хто подорожує за маршрутом Київ – Житомир, на «Макарівських історико-краєзнавчих читаннях» у листопаді 2011 року.

Дорогою на конференцію її учасники заїхали до села Копилів, де розташований напівзруйнований маєток залізничних королів Фон-Мекків, де кілька разів гостював видатний композитор Петро Чайковський. Фото цього будинку, зроблене під час тієї поїздки, я побачив, що-йно розгорнув презентований 6 листопада в Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Г. Заболотного путівник Дмитра Малакова «Шляхом Київ – Житомир», на сторінці 126.

У липні 2012-го разом із Дмитром Васильовичем, його дружиною Іриною Магомедівною, онуком Михайлом та київським інженером-будівельником і музикантом Дмитром Гармашем я подорожував Макарівщиною, натхненно розповідаючи про рідний край. А Дмитро Васильович активно збирав інформацію для майбутнього путівника...

Під час презентації він згадав про цю мандрівку, чим мене надзвичайно потішив. Її результатом є те, що в путівник включено інформацію про 14 сіл Макарівського району – найбільше серед інших районів Київщини та Житомирщини, які перетинає автошлях М 06 (Е 40).

Переповнена зала бібліотеки дуже уважно слухала оповідь автора про кожен із одинадцяти розділів путівника про містечка й села, розташовані обабіч шляху. Кожен розділ має власну унікальну історію ство-

рення, багато спогадів про цей маршрут, вперше подоланий автором ще 1949 року в частині до Радомишля, має й сам Дмитро Малаков. Ці авторські спостереження, густо переплетені краєзнавчими матеріалами та майстерно проілюстровані оригінальними репортажними світлинами, складають кістяк нового видання. Окрім того, тут містяться портрети колишніх власників цих земель та їх видатних уродженців, червоною ниткою через усю книгу проходить історія поштового тракту, що в XIX столітті був прокладений тут...

Для зручності читача, що подорожує, путівник складено так, що спочатку розповідається про

Дмитро МАЛАКОВ

об'єкти, здебільшого пам'ятки історії та культури, розташовані на північ від траси, потім – на південь. Тому, за висловом автора: «читач може обирати для себе будь-який варіант: їхати з Києва, чи з Житомира».

***

Перша авторська стаття Дмитра Малакова у всеукраїнському виданні під заголовком «Біла лаврських стін: нотатки схвильованого екскурсанта» побачила світ 6 серпня 1970 року в газеті «Культура і життя». Відтоді ледь не щороку матеріали Дмитра Васильовича були на шпальтах «КіЖ». Сьогодні мені надзвичайно приємно вітати нашого постійного автора і мого колегу-краєзнавця з новою книжкою-путівником, яка стане окрасою кожної книгозбірні і не залишить байдужим нікого, хто хоч раз подорожував шляхом Київ – Житомир.

Євген БУКЕТ

«...ПРИЯЗНІ НЕ ТАК БАГАТО, АЛЕ Й НЕ ТАК МАЛО, ІНАКШЕ СВІТ ДАВНО БИ РОЗПАВСЯ...»

Леся САМІЙЛЕНКО

Цю думку великий українець Станіслав Вінценз закінчив так: «На тому місці, де народилася міцна дружба, виростає світ». Ці слова є знаковими для усвідомлення системи мислення філософа, що можна пояснити фактами з його біографії.

А тим, хто зацікавиться глибше історією життя цього вченого і патріота України, зокрема його малої батьківщини Гуцульщини, варто звернутися до його наукового і літературного спадку, що не є відкриттям для поляків, які разом з українськими друзями і колегами нещодавно ініціювали, організували і продемонстрували у стінах Верховної ради України виставкову експозицію, присвячену життю і творчості Станіслава Вінценза. Ця виставка має назву «Диалог про долю і душу», яка цілком відповідає всьому, що довелося почути, прочитати, побачити на стендах. Мислитель українського походження, який народився у 1888 році на Гуцульщині в Слободі Рунгурській, що розташована на висоті 450 м над рівнем моря за 22,5 км від Коломиї, де в ті часи було одне з найбільших нафтових родовищ Європи, через усе життя проніс не лише любов до цього краю, а й упевненість у його унікальності й значущості для Європи. Він часто твердив, що «...гуцули – це народ, приречений на свободу...». А з усього побаченого на цій виставці напрашується висновок про те, що цей чоловік із високим мисленням та дуже глибокою багатогалузевою освітою був ще й пророком долі України. Пішов із життя у 1971 році, залишивши безліч філософських праць, у яких на науковому рівні обґрунтував європейськість української нації та перспективу здо-

Микола КНЯЖИЦЬКИЙ

бути свободи й гідне місце в подальшій європейській історії.

Польські вчені з Вроцлавського Інституту польської філології в рамках «проекту «Архів...» надали цікаві фото і текстові матеріали на запит Всеукраїнського демократичного форуму та голови Комітету з питань куль-

тури і духовності ВРУ, народного депутата України Миколи Княжицького й отримали чудовий результат взаєморозуміння і дружньої підтримки. Модератором виставки чи, як названо його офіційно, «сценаристом» цієї події став пан Ян А. Хороший. Цікаве прізвище у цього

провідника у подорож сторінками біографії вченого, який до кінця життя «відчував себе гуцулом». Та ще й назва виставкової експозиції спонукає до висвітлення таких тонких деталей з біографії Станіслава Вінценза, як факт його одруження з росіяночку з Ялти Оленою Левентон, з якою прожив ціле життя у злагоді й порозумінні. І знайшли одне одного, і одружилися ці люди, здавалося б, з різних світів... І мали порозуміння...

Певна, що вчений знав історію середньовіччя, коли поляки з українцями ворогували... Але на цьому історія польсько-українських стосунків мудрими і добрими людьми ніколи не творилася. І це добре розумів цей чоловік. Тому залишив по собі думки та впевненість лише в позитивному завершенні українсько-європейської історії.

А свою впевненість у світлій долі своєї Гуцульщини він підтверджував ще у 1961 році такими думками: «Як же безпечно відчуває себе дитина, яка зростає в країні, що її з року в рік охороняють такі молитви, навіть якщо це молитви іншої релігії. Протягом багатьох століть піднісвся шепіт цих молитов до неба...». Так розмірковував філософ, запитуючи у самого себе про те, чи повернеться цей молитовний шепіт на його омріяну землю, і водночас стверджуючи, що народ, який приречений на свободу, колись отримає її і гуртовно вимолить.

Своїм життям і глибинним патріотичним ставленням до малої батьківщини, яку отець Ян Баденя називав «Галицьким Баку», Станіслав Вінценз нагадав нам про те, що в усі часи і за будь-яких лихоліть можна вижити лише з любов'ю в серці і живучи за покликком душі.

Фото Василя АРТЮШЕНКА

На діяльність державця завжди впливають найближчі люди: дружина, діти, а також атмосфера вдома. Поруч із гетьманом Скоропадським у житті була дивовижна жінка, яка стала для нього натхненницею і опорою.

Тетяна ОСТАШКО,
Юрій ТЕРЕЩЕНКО

ГЕТЬМАНОВА

Олександра Скоропадська

Славний козацько-старшинський рід Скоропадських у нашій уяві асоціюється насамперед із творцем Української Держави 1918 року, гетьманом Павлом Скоропадським (1873–1945). Ми чимало знаємо про головні віхи його діяльності, дискутуємо про успішність кроків у розбудові владних структур, зовнішньополітичній та національно-культурній сферах. Водночас особисте й родинне життя державця, взаємини з дружиною, дітьми та найближчими родичами досі маловідомі. Утім, характер цих стосунків суттєво впливав і на суспільно-політичну працю глави родини. Гетьмана важко уявити без Олександри Скоропадської, у шлюбі з якою він прожив майже 47 років. Подружжя виховувало шістьох дітей: трьох доньок і трьох синів.

Олександра Дурново мала родинні зв'язки з аристократичними родами Кочубеїв, Олсуф'євих, Білосельських-Білозерських, Волконських та ін., які відіграли свою роль в українській та російській минушині. Згідно зі своєю сімейною традицією вона почувалася росіяночку, однак продемонструвала абсолютне розуміння історичного значення діяльності Павла Скоропадського, який після тривалої служби імперії став гетьманом України. За словами Олени, їхньої наймолодшої до-

чки, під час свого перебування в Києві Олександра Скоропадська «з абсолютною доляльністю стала на бік чоловіка й чим тільки могла допомагала у його справах. Вона повністю зі справжнім переконанням прийняла його ідею новоствореної України». Гетьманівна свідчить, як багато зробила її мати для української справи уже в еміграції. Олександра не втручалася в організаційні деталі, натомість створювала атмосферу, вкрай необхідну для ефективного вирішення питань і «опосередковано протягом усіх цих десятиліть з часу гетьманату... надавала батькові в українській справі велику підтримку і допомогу». Причому її причетності до політичної діяльності гетьмана не усвідомлювало багато його соратників.

Російська аристократка Олександра Петрівна Дурново повністю вписалася в українську традицію Скоропадських і жодною мірою не схилила своїх дітей до сповідання ксенофобських поглядів російської еліти. Як свідчить гетьманівна Олена Скоропадська, і Марія, і Данило, і Єлизавета повністю почувалися українцями. Коли родина на літні місяці виїздила до своїх маєтків у Тростянці й Полошках, усі троє вони опинялись у відповідній мовній стихії, просто спілкуючись із сільськими дітьми, пізніше вивчали українську, читаючи книжки.

Олександра була справжньою опорою своєму чоловікові й душею родини, де панували українська духовність, усвідомлення суспільної ролі Скоропадських у вітчизняному історичному процесі й тогочасному політичному житті. Цю традицію вона передала своїм дітям.

Садиба у Ванзее під Берліном, у якій члени сім'ї жили в непрості міжвоєнні роки, стала їхньою гостинною домівкою на чужині. Гетьманівна Олена згадує: «Так часто я бачила, як вони удвох ішли поруч садом і тішилися зі

З дружиною в робочому кабінеті

своєї роботи. Та сад був не лише джерелом радості, а й дуже важливим чинником для поліпшення нашого фінансового становища. Лише завдяки вирощеним мамою овочам та власним фруктам, які закривали на зиму в незліченних великих слоїках, ми мали змогу виявляти щедрю гостинність, яка при політичній діяльності батька була необхідною... Хто б міг подумати, що те, чого мої батьки ще дітьми навчилися у діда в Тростянці чи в саду Охти з мадемуазель Шульц, стане таким важливим в еміграції. Взагалі я вважаю дивовижним, як ці двоє людей, і особливо мама, яка виросла серед такої неймовірної розкоші, так добре адаптувалися до цілковито змінених життєвих обставин».

Відданість Олександри Скоропадської своєму чоловікові та українській справі виразно проявилася після трагічної загибелі гетьмана. Ще до війни Павло Петрович завбачливо розпорядився, що в разі його смерті син Данило, який від 1939 року мешкав у Великій Британії, стане спадкоємцем із відповідними правами та обов'язками щодо гетьманського руху. У разі неможливості це здійснити провід мав перейти до найстаршої особи в родині. Ситуація весни 1945 року не давала змоги чекати на повернення гетьманівна Данила, адже в

Німеччині тоді скупчилися десятки тисяч українців – військовополонених і примусових робітників, чимало з яких улилися в гетьманський рух, що вимагало безперервності політичної роботи. Саме цим було продиктоване надзвичайно сміливе рішення гетьманівни Олександри Скоропадської перебрати на себе керівництво рухом до моменту, коли вона зможе передати чоловікову справу в руки Данила. Гетьманівна очолила верховний провід Союзу гетьманців-державників у 1948 році. Після його загадкової смерті у 1957-му керманічем організації стала Марія Скоропадська. 1959-го, коли не стало і її, керівництво рухом перебрала гетьманівна Єлизавета, яка теж була його провідником до кінця життя, до 1976 року. Відтоді обов'язки старшого в роду Скоропадських перейшли до наймолодшої доньки Олени. Її зусилля спрямовані передусім на поширення інформації про життя й діяльність батька – гетьмана Павла Скоропадського та сприяння науковим дослідженням з історії їхнього роду.

Матеріал підготовлено за підтримки Українського культурного фонду. Положення Українського культурного фонду може не збігатися з думкою автора.

УКФ

Гетьман з дружиною

«МОЛОДА СЛОБОЖАНЩИНА-2018»: НАГОРОДЖЕНО ЮНИХ АВТОРІВ

У приміщенні Харківської обласної організації Національної спілки письменників України востаннє відбувся обласний літературний семінар «Молода Слобожанщина-2018». За результатами творчої роботи нагороджено авторів. Серед них і учасники гуртка «Точка зору» ЦДЮТ № 5 Харківської міськради у номінації «публіцистика».

Цього року ми вперше зробили склад журі, у якому всі віком від 23 до 37 років. Уперше в нас була секція журналістики. Це була моя ініціатива – залучити вихованців позашкільної освіти з гуртка «Точка зору» Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської місь-

кради окремо і запросити до них пані Ірину Шевченко. Журналістку, яка має досвід роботи саме з дітьми, – розповіла прозаїк, лауреат конкурсів, член Національної спілки письменників України Наталія Васильєва.

Під час роботи секції публіцистики юні автори та деякі їхні батьки змогли переконатися в тому, до якої міри непростю є журналістика сьогодні. І журналістика, і публіцистика базуються в різних авторських фактах. Утім, спостерігаючи за творчими роздумами юних авторів, можна не сумніватися в тому, що ця справа є для них цікавою, суспільно значущою та потрібною

для розвитку особистості. Жоден із дебютантів не побоявся винести на розгляд журі доволі серйозні й зовсім не дитячі теми у своїх творах. Серед дорослих членів журі навіть був помітним подив із цього приводу. Але в сучасних реаліях це є правильним і перспективним напрямом у творчості. Адже під час занять гуртка автори навчаються вільно мислити і відверто висловлювати свою точку зору.

Публічно продемонструвати свою творчість присутнім у великій залі з каміном в обласній письменницькій організації мав можливість кожен охочий, хто до цього взяв участь в обласному літературному семінарі «Молода

Слобожанщина-2018». Під час фінального заходу урочисто нагородили авторів. Серед них Іван Сур, Володимир Домбровський (диплом лауреатів II ступеня) і Дар'я Бацько (диплом лауреата III ступеня) з гуртка «Точка зору» Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської міськради. Окрім престижних дипломів лауреатів, юні автори отримали й призи – цінкові та змістовні класно оформлені подарункові книжки сучасних українських видавництв.

Леонід ГАПЄЄВ,
керівник гуртка «Точка зору» ЦДЮТ № 5
Харківської міськради, член
Національної спілки
журналістів України
Фото автора

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ НАПЕРЕДОДНІ ЗАГИБЕЛІ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

Дмитро ЧОБИТ

ГУТА ПЕНЯЦЬКА ЯК БАЗА ТЕРОРИЗМУ

Брідщина, зокрема й село Гута Пеняцька, з 1 серпня 1941 року перебувала у складі дистрикту «Галичина» – складника Генерал-губернаторства, створеного А. Гітлером восени 1939 року на більшій частині окупованої Польщі. Столицею Генерал-губернаторства був Краків, де в королівському замку на Вавелі була розташована резиденція генерал-губернатора, обергрупенфюрера СС Ганса Франка. Адміністративним центром дистрикту «Галичина» став Львів. Губернатором дистрикту А. Гітлер призначив бригаденфюрера СС, доктора Отто Вехтера, юриста з Відня, який добре знав ситуацію в Галичині.

На Волині та решті території України А. Гітлер утворив рейхскомісаріат «Україна» на чолі з гауляйтером, обергрупенфюрером СС Еріхом Кохом. Між рейхскомісаріатом «Україна» та Генерал-губернаторством провели державний кордон по старій австро-російській границі. Тут встановили прикордонні стовпи, збудували казарми, прикордонні будки, пости, окопи, бліндажі, кулеметні дзоти. Кордон охороняли німецькі прикордонники – гренадери (від німецького гренад – граніця, шутц – стрілець). Гренадери служили лише громадяни Третього рейху, серед них чимало німців, що розмовляли українською мовою – то були колишні німецькі колоністи з Галичини та Волині, переселені у 1939–1941 роках до Німеччини. Ще більше серед гренадерів служило етнічних поляків. На Брідщині кордон проходив по лінії Гримайлівка – Митниця – Радивилів – Гаї – Дітковецькі – Бучина – Попівці – Крутнів – Серетеч, що за 15 км на схід від Гуті Пеняцької.

На початку лютого 1944 року радянсько-німецький фронт наблизився до Генерал-губернаторства. 5 лютого радянські війська здобули Рівне, Луцьк, Здолбунів, 6 лютого зайняли Мізоч і Млинів, 9 – Мирогощу. (Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні. 36. док. і мат. – К.: Політвидав, 1963. – С. 373, 418–420). Тобто фронт наблизився до границі Генерал-губернаторства на відстань 60–50 км, яку війська могли здолати за один день.

З наближенням фронту усі з'єднання радянських партизанів отримали наказ перейти кордон Генерал-губернаторства та розпочати диверсійні та розвідувальні дії у Львівській, Терно-

Брідщина на мапі Дистрикту Галичини

пільській, сучасній Івано-Франківській областях.

Оскільки польський уряд у лондонській еміграції тісно співпрацював з режимом Сталіна, сподіваючись відновити Польщу в кордонах 1939 року, то за його вказівкою всі бази АК надавалися в розпорядження радянських партизанів. У цьому плані Гута Пеняцька стала одним з таких опорних пунктів. З осені 1943 року до Гуті Пеняцької прямували і тут у різний час зупинялися щонайменше 13 радянських партизанських загонів, а саме: чотири загоны з'єднання С. А. Ковпака, золочівський загін Кундіуса, загін Б. Крутікова зі з'єднання спеціального призначення НКВД «Победітелі», загін Народної гвардії ім. І. Франка, 9-й батальйон ім. В. Чкалова з'єднання Малікова, з'єднання ім. М. Хрущова на чолі з Д. Ніколайчиком, з'єднання ім. Й. Сталіна на чолі з Шукаєвим, загін «За Київ» зі з'єднання ім. С. Будьонного під керівництвом В. І. Макарова, загоны іншого з'єднання з аналогічною назвою ім. С. Будьонного під керівництвом І. О. Артюхова.

Той факт, що в Гуті Пеняцькій від серпня 1943 до березня 1944 року побувало не менше, як 13 радянських партизанських загонів, свідчить, що це село перетворилося на постійну базу для керівного НКВД Українського штабу партизанського руху.

До речі, як свідчив на допиті в УПА полонений радянський партизан загону ім. Хрущова Петро Михайлович Козленко, партизанам «спеціально було заборонено грабувати поляків». (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Далі ЦДАВОВУ). – ф. 3833, оп. 1, сп. 239, арк. 1.). Тобто, дозволяти грабувати лише українських селян, що й спостерігалося в околицях Гуті Пеняцької.

Про постійне перебування в Гуті Пеняцькій радянських партизанів повідомляють і польські джерела. Так, колишня мешканка Гуті Пеняцької Стефанія Ясінська згадувала, що в село постійно приходили радянські партизани – росіяни і поляки. «Взимку 1943–1944 наш дім, – говорила вона, – був безперервною квартирою для партизанів». (Bakowski W. Zagłada Huty Pieniackiej. – Kraków, 2001. – S. 75). Подібне читаємо й у свідка Йозефа К. 25 листопада 1989 року він сказав польському слідчому: «Коли до нашого села увійшло 800 радянських партизанів, то знаю, що вони живність звозили із довколишніх українських сіл». (Bakowski W. Zagłada Huty Pieniackiej. – Kraków, 2001. – S. 136).

Тобто, про постійне перебування в Гуті Пеняцькій значних радянських партизанських загонів та грабування ними сусідніх українських сіл свідчать і українські, і польські джерела.

Одним з перших в околицях Гуті Пеняцької радянських партизанських загонів 7 вересня 1943 року з'явився загін самого Сидора Ковпака, який повертався з Карпат, 5 вересня у Пеняках і в Гуті перебував загін Базими, а 11 вересня цього ж року тут пройшов загін Петра Вершигори. (Від Путивля до Карпат очима учасників, мовою документів. / Упоряд. А. В. Кентій. – К., 2005. – С. 272–273, 275, 276).

Як згадує у своїх мемуарах Герой Радянського Союзу В. О. Войцехович, його загін восени 1943 року теж прямував у Гуту Пеняцьку, але там тоді перебували німці, тому партизани пішли до села Черниця. (Войцехович В. О. Сто днів звитяги. – К., 1982. – С. 306–307).

Якщо чотири загоны зі з'єднання С. Ковпака пройшли в околицях Гуті Пеняцької, зупиняючись тут лише на нічліг, то вже у січні 1944 року вона стала постійним місцем перебування

радянських партизанів. Найдовше тут був загін на чолі з лейтенантом Борисом Крутіковим із загону НКВД спеціального призначення «Победітелі», яким командував полковник Дмитро Медведєв. За словами самого Б. Крутікова, його партизани тут перебували 50 днів. (З виступу на мітингу з нагоди відкриття пам'ятника в Гуті Пеняцькій // Прапор комунізму. – 1989. – 11 бер. – С. 2). Група Б. Крутікова забезпечувала діяльність у Львові розвідника-терориста Ніколая Кузнецова, який діяв у формі німецького капітана Пауля Зібберта. Його помічник, поляк Микола Струтинський писав: «Основне ядро партизанів-медведівців знаходилося у Гуті Пеняцькій». (Струтинський Н. Подвиг. – Львов: Каменяр, 1966. – С. 239; Він же. Шля війна народная. Львов: Каменяр, 1967. – С. 530).

Про те, що радянські партизани перебували «у Гуті Пеняцькій близько двох місяців», свідчив польському слідству і свідок Станіслав С. (Bakowski W. Zagłada Huty Pieniackiej. – Kraków, 2001. – S. 140).

А свідок Леопольд К. дав покази, що до Гуті Пеняцької «прибув підрозділ радянської партизанки чисельністю 700 осіб». Цей підрозділ, за словами Леопольда К., «щонаочі здійснював акції, поки росіяни перебували в Гуті Пеняцькій. А перебували вони тут тиждень». (Там само. – С. 130). Що то був за загін, невідомо. Але те, що радянські партизани часто навідувалися до Гуті Пеняцької, підтверджують не лише документи українських архівів, а й свідчення поляків. Усе це спростовує твердження про мирний характер села Гута Пеняцька.

Під час перебування в Гуті Пеняцькій загону Б. Крутікова, чисельність якого тут збільшилася до 100 осіб, сюди 21 лютого 1944 року прийшов 9-й батальйон імені В. Чкалова чисельністю 220 осіб на чолі з Борисом Кореневським із партизанського з'єднання ім. Щорса під командуванням генерал-майора С. Ф. Малікова. (Центральний державний архів громадських об'єднань України (Далі ЦДАГОУ). – ф. 67, оп. 1, сп. 103, арк. 80 зв.). Цього ж дня ввечері радянські партизани, за підтримки та участі поляків Гуті Пеняцької, здійснили грабунки українських селян у Верхобужі. (Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН-УПА. – Т. I. – Львів, 2011. – С. 571).

По дорозі до Гуті Пеняцької партизани 9-го батальйону ім. Чкалова 20 лютого 1944 року захопили у селі Пеняки трьох укра-

їнців і передали їх польським бойовикам Гуті Пеняцької. Одного з них поляки вбили, а двом вдалося втекти. (Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН-УПА. – Т. I. – Львів, 2011. – С. 697).

Радянські партизани мали традицію відзначати бойовими діями та диверсіями революційні свята. Одне з них припадало на 23 лютого – День радянської армії. Як згадував Борис Крутіков, у ніч з 22 на 23 лютого група партизанів вийшла з Гуті Пеняцької, аби здійснити диверсію на залізниці Тернопіль-Красне. Ця операція зірвалася. Охорона обстріляла диверсантів та важко поранила мінера 9-го батальйону Артема Сержана; його на санях привезли до Гуті Пеняцької. (Дмитрів Б. Заграва над Гутю // Прапор комунізму. – Броди, 1988. – 3 бер. – С. 2).

О 18-й годині 22 лютого 1944 року 9-й батальйон ім. В. Чкалова на чолі з Б. Д. Кореневським вийшов із Гуті Пеняцької за маршрутом: Гута Верхобужька – Дзвонець – Гутисько Олеське – Гавареччина. (ЦДАГОУ, 67, оп. 1, сп. 102, арк. 81). У селі Гутисько Олеське партизани вбили одного німця і спалили автомобіль. (Там само. – арк. 81).

Разом із батальйонами ім. Чкалова Гуту Пеняцьку залишили загоны Б. Крутікова та І. Куриловича, а також і втікачі польської поліції з Бродів і Сидинівки та батальйону охорони залізниць із Золочева, що теж складався з поляків. За словами Б. Крутікова, Гуту Пеняцьку тоді залишило близько 500 добре озброєних людей. (Торропівський М. Реквієм убитого села // Ленінська молодь. – 1982. – 27 лип. – С. 4). Таке раптове залишення Гуті Пеняцької не лише радянськими партизанами, а й польськими поліцаями, вказує на те, що до цього їх змусили якісь важливі обставини. Імовірно на їхній слід напали гітлерівці. Перед загрозою оточення в цьому селі вони з нього спішно вислизнули.

ВІДЛУННЯ ЛЬВІВСЬКИХ ТЕРАКТІВ

Спроба диверсії та бойова сутичка на залізниці Тернопіль-Красне ввечері 22 лютого, відступ диверсантів у Гуту Пеняцьку, грабунки цього ж дня українських селян у с. Верхобуж, вбивство цього ж дня одного селянина з Пеняк у самій Гуті Пеняцькій, вбивство партизанами батальйону ім. Чкалова німецького солдата – водія та спалення його автомобіля в недалекій Гуті Олеській у ніч на 23 лютого та, очевидно, інші подібні дії стали відомі німецькій окупаційній адмі-

ністрації. Про вбивство поляками українця з Пеняків, якого взяли за провідника радянські партизани, розповіли двоє його колеги, що втекли з Гути Пеняцької; інформація про інші випадки теж мусила надходити. Не дивно, що такі дії викликали занепокоєння гітлерівців та привернули увагу до Гути Пеняцької.

У середині лютого 1944 року німців найбільше турбували терористичні акти у Львові, у ході яких загинули офіцери, солдати, генерал, віце-губернатор Галичини Отто Бауер та його секретар Гейдріх Шнайдер. Тоді у Львові здійснювали масові облави; у ході відплатних акцій німці розстріляли три тисячі заручників – мирних мешканців міста і приїжджиків, переважно українців і поляків.

Теракти у Львові теж були пов'язані з Гутою Пеняцькою та групою НКВД Б. Крутікова, бійці якої не лише брали в них участь, а й переховувалися на квартирі батька керівника гупапеняцької АК Казимира Войцехівського на вулиці Жолкевського. Відомо, що там не раз перебували четверо енкаведистів із групи Б. Крутікова: Пастухов, Воробійов, Харитонов і Кобельський. (Медведев Д. Сильные духом. – Политиздат, 1981. – С. 433, 440).

Д. Медведев пише, що після того, як німці встановили у Львові жорсткий контроль, партизани-терористи змушені були залишити квартиру Войцехівських у Львові та відбути до Гути Пеняцької. (Медведев Д. Сильные духом. – С. 440).

Тобто, численні джерела вказують на Гуту Пеняцьку як на базу радянського тероризму в роки Другої світової війни, зокрема в лютому 1944 року.

Питання проникнення радянських партизанів на територію Генерал-губернаторства та боротьбу з ними 16 лютого 1944 року розглядалося на нараді в генерал-губернатора Ганса Франка у Кракові. У нараді брали участь керівники служби безпеки, поліції та губернатор Галичини доктор Вехтер. (Okupacja i ruch oporu w dzienniku Hansa Franka 1939–1945. – Warszawa: Książka i Wiadza, 1972. – С. 417). Нарada відбулася через кілька днів після вбивства радянським розвідником-терористом Н. Кузнецовим віце-губернатора Галичини Отто Бауера, тому не могла оминути цього питання. Саме після цієї наради і розпочалася активна фаза боротьби з радянськими партизанами в Галичині.

Для протидії радянським партизанам, яких німецькі окупанти називали «бандами», було залучено не лише війська, підпорядковані німецькій поліції, а й фронтові частини, включно з танками та літаками.

Скрізь, де спостерігалось проникнення радянських партизанів, проводилися заходи з їх виявлення та ліквідації. Не оминули ці заходи й Гуту Пеняцьку. Отже, тривале перебування в Гуті Пеняцькій значної кількості радянських партизанів

та їхні дії створювали загрозу для мешканців села. Це добре розумів енкаведист Б. Крутіков. У його розповіді, опублікованій М. Тороповським, є такі слова: «Мешканці села нашої групі дуже допомагали. По-перше, знаючи, чим це їм загрожує, селяни протягом півтора місяця надавали нам прихисток, ділилися харчами». (Тороповський М. Реквієм убитого села // Ленінська молодь. – 1982. – 27 лип. – С. 4). Отже, мешканці Гути Пеняцької розуміли, що їм загрожує небезпека через співпрацю з радянськими партизанами. Цілком очевидно, що ця небезпека могла йти лише від німецької окупаційної адміністрації та німецького воєнного командування, яке постійно протидіяло радянським партизанам і жорстоко карало всіх, хто їм допомагав.

Після терактів, здійснених Н. Кузнецовим та його спільниками у Львові, гестапо, німецька служба безпеки, жандармерія та поліція вжили заходів щодо пошуку зловмисників. Ці заходи охопили не лише Львів, а й інші міста і села Галичини.

Про ці події, практично по гарячих слідах, 10 січня 1947 року згадував командир загону НКВД спеціального призначення, полковник Д. Медведев: «Обстановка, яка склалася після вбивства Бауера у Львові, була виключно напружена. Гестапівці і жандармерія з ніг збилися, шукаючи вбивцю, і Кузнецов вирішив поїхати зі Львова, маючи намір перейти лінію фронту». (Боротьба трудящих Львівщини проти німецько-фашистських загартників (1941–1944 р.р.). Збірник док. і мат. – Львів: Вільна Україна, 1949. – С. 185).

Відомо, що група Кузнецова рухалася зі Львова дорогою на Золочів. Це вказує на те, що радянські розвідники-терористи прямували на свою базу в Гуті Пеняцькій. Однак із групою Б. Крутікова Н. Кузнецов та його спільники розминулися, бо Гута Пеняцька потрапила в поле зору німецької окупаційної влади. Зважаючи на загрозу вночі з 22 на 23 лютого 1944 року, радянські партизани, зокрема і крутіковці, залишили Гуту Пеняцьку. Вдень 23 лютого 1944 року туди прибуло німецьке військо, його там обстріляли.

Про обставини цього бою ми розкажемо окремо, як і про події 28 лютого.

2 березня 1944 року групу Н. Кузнецова захопив підрозділ УПА біля села Білогородка Вербського району на Рівненщині. Це видно з телеграми начальника безпеки та СС дистрикту Галичина начальника управління імперської безпеки в Берліні. (Боротьба трудящих Львівщини. – С. 177; Медведев Д. Сильные духом. – С. 461). Про цю ж подію – захоплення бандерівцями групи Кузнецова біля Білогородки 2 березня 1944 р. пише з посиланням на архіви НКВД-КГБ-ФСБ дослідник Теодор Гладков у книзі «Николай Кузнецов» (Доступна в інтернеті).

У Н. Кузнецова та його групи було два місця прихистку – база НКВД

у самій Гуті Пеняцькій і явочна квартира Гаврилишиних (батьків енкаведиста Дроздова) у селі Боратин. Ними він вже не скористався. Виникає запитання: чому.

Очевидно, що група Н. Кузнецова перебувала в районі Гути Пеняцької десь 27 лютого 1944 р. Саме тоді довкола неї почали концентруватися німецькі війська. Відчувши небезпеку, Н. Кузнецов і його спільники Іван Белов та Ян Камінський вирішили пробиватися через границю Генерал-губернаторства у бік німецького-радянського фронту, який тоді стояв поблизу Дубна.

Тоді випали глибокі сніги, стояли морози, тому пересуватися було доволі важко. З 27–28 лютого (часу оточення Гути Пеняцької німецькими військами) і до 2 березня (дата захоплення в полон Н. Кузнецова, І. Белова і Я. Камінського минуло три дні. Рівно стільки ж часу потрібно, аби в засніжену, морозну пору подолати відстань у 40–50 км, які пролягали від Гути Пеняцької до Білогородки.

Вищенаведене дає достатні підстави для припущення, що одне із завдань німецької окупаційної адміністрації під час оточення і знищення Гути Пеняцької полягало в захопленні радянських партизанів та розвідників-терористів із загону спеціального призначення НКВД «Победітелі», які там мали свою базу.

Варто зазначити, що, захопивши Н. Кузнецова та двох його супутників, керівництво УПА, як пише, послаючись на захоплені документи німецької служби безпеки СД, російський дослідник, полковник КГБ Теодор Гладков, запропонувало німецькій стороні передати його разом з усіма матеріалами, якщо німці звільнять із концтабору дружину і дітей заступника голови Проводу ОУН Миколи Лебедя. (Гладков Теодор. Николай Кузнецов // Інтернетресурс). Німці не прийняли цих умов, і радянських розвідників-терористів, з вини яких гітлерівці у Рівному та Львові розстріляли кілька тисяч заручників, було страчено.

До цього слід додати, що накази на вбивства високопосадових гітлерівців у Рівному і Львові Н. Кузнецову давав особисто полковник НКВД Д. Медведев. (Медведев Д. Сильные духом. – К., 1981. – С. 407). А забезпечували львівські теракти енкаведисти із так званої «групи Крутікова», яка впродовж січня-лютого 1944 року перебувала в Гуті Пеняцькій.

Таким чином, вищенаведене засвідчує той факт, що Гута Пеняцька відіграла важливу роль радянської партизанської бази в Галичині, але при наближенні радянського фронту та згортанні тут діяльності диверсійно-терористичних груп, вона вичерпала своє завдання, у ній залишилися підрозділи АК, що стало зайвим для НКВД. Ось чому керівника місцевої АК К. Войцехівського підштовхували до збройного опору гітлерівцям, добре знаючи, що за ним настане цілковитий розгром. Так енкаве-

дисти із загону «Победітелі» вчинили з базою АК у Бобрівській Рудні на Волині, так за їх участі сталося і в Гуті Пеняцькій.

СУТИЧКА В ГУТІ ПЕНЯЦЬКІЙ 23 ЛЮТОГО 1944 РОКУ

СХИЛЯННЯ ДО ПРОВОКАЦІЇ
Очевидно, що Гуту Пеняцьку лейтенант НКВД Б. Крутіков покинув одним з останніх; цей енкаведист стверджував, що перед від'їздом він мав тривалу розмову з керівником гупапеняцької самооборони К. Войцехівським. «У нашій бесіді, – згадував Б. Крутіков, – я неодноразово наголошував: у разі нападу гітлерівців, група самооборони, добре озброєна і добре навчена, повинна дати рішучий бій, аж поки все населення не залишить село». (Тороповський М. Реквієм убитого села // Ленінська молодь. – 1982. – 27 лип. – С. 4).

Зі слів Б. Крутікова видно, що керівництво радянських партизанів очікувало нападу на Гуту Пеняцьку гітлерівців, а не українських націоналістів. Український відступ радянських партизанів та залишення ними посеред ночі мінера Артема Сержана свідчить про те, що загроза була реальною. Пояснення може бути таке.

Невдала спроба диверсії на залізниці Тернопіль – Красне ввечері 22 лютого 1944 року, сутичка і поранення мінера А. Сержана, відступ партизанів у Гуту Пеняцьку став відомий гітлерівцям, які, очевидно, їх переслідували. Це мусило викликати занепокоєння в рядах партизанів. Партизани явно очікували переслідування з боку гітлерівців, тому спішно посеред ночі залишили Гуту Пеняцьку. Ось чому Б. Крутіков давав поради К. Войцехівському, як діяти в разі «нападу гітлерівців».

Але є дуже важлива обставина, яка впливає з наведеного вище фрагмента розмови досвідченого енкаведиста Б. Крутікова і польського інженера К. Войцехівського.

Неодноразові наголошення Б. Крутікова на тому, що самооборона Гути Пеняцької на чолі з К. Войцехівським «повинна дати рішучий бій» були нічим іншим, як банальною провокацією. Про який «рішучий бій» малочисельної самооборони села з регулярним німецьким військом могла йти мова?

Безумовно, такий бій мусив привернути увагу німецького командування та затягнути час, аби загін Б. Крутікова зміг відійти у безпечне місце. Тобто, зовсім не мирні мешканці турбували Б. Крутікова.

По-перше. Станом на 22 лютого 1944 року в гітлерівців, мабуть, ще не було поважних підстав, аби знищувати всіх мирних мешканців Гути Пеняцької, тому настанови Б. Крутікова щодо необхідності «рішучого бою» виглядають, як мінімум, дивно.

По-друге. Якщо й тоді були підстави для виведення всіх мир-

них мешканців із Гути Пеняцької, що обговорювали вночі з 22 на 23 лютого Б. Крутіков і К. Войцехівський, то чому їх не вивели негайно? Навіщо розпочинати «рішучий бій» і виводити людей під вогнем?

Усе свідчить не про турботу енкаведиста Б. Крутікова про мирних мешканців Гути Пеняцької, а про провокацію щодо них.

У цієї енкаведешної провокації є ще один, прихований бік. Б. Крутіков добре знав, що за збройний опір гітлерівці знищать усе село. Знав і навмисно штовхав до цього. Навіщо? Відповідь банальна і проста, як лінійка – аби гітлерівці знищили одну з найбільших баз АК в Галичині. НКВД нацькувало німців на всі великі бази АК і нищило їх чужими руками.

Так Д. Медведев, Б. Крутіков та їхній шеф, генерал-терорист П. Судоплатов діяли в польському селі Бобрівська Рудня біля Березного на Рівненщині. Це лісове село теж було столицею АК і базою НКВД водночас. У ньому теж базувався загін «Победітелі» Д. Медведева. Там теж була налагоджена, подібна до Гути Пеняцької, оборона з окопів, огорожі з колючого дроту та шлагбаумів на дорогах. Там теж цілодобово стояли на варті енкаведисти разом з місцевими аківцями. (Медведев Д. Это было под Ровно. – М., 1950. – С. 46–47). Довкола Бобрівської Рудні медведівці жорстоко вбивали людей, чинили всілякі звірства над німцями й показово залишали понівечені трупи на видних місцях. Навіть командири партизанських загонів Наумов, Сабуров, Бегма та інші скаржилися в Український штаб партизанського руху на невинуваті жорстокості та невмілі й непотрібні, на їхню думку, дії Д. Медведева та просили притягнути його до відповідальності через НКВД ССР.

Наївні! То був такий задум. Скарга командирів партизанських загонів мала цілком протилежний ефект: Д. Медведева нагородили найвищою відзнакою ССР – орденом імені Леніна (4 рази) та присвоїли звання Героя Советського Союзу.

А за скоєні медведівцями звірства німецька айзандкоманда з Житомира знищила дотла Бобрівецьку Рудню, а всіх її мешканців – розстріляла. Д. Медведев зі своїми головорізами залишили Бобрівецьку Рудню вночі, а німці її атакували вранці. (Бульба-Боровець Т. Армія без держави. – К., 2008. – С. 241). Так зникла одна з найбільших баз АК на Волині. Подібне енкаведисти-медведівці спровокували і в Гуті Пеняцькій.

ЗДІЙСНЕННЯ ПРОВОКАЦІЇ

Радянські партизани і підрозділи втікачів польської поліції та охоронного батальйону з числа поляків залишили Гуту Пеняцьку в ніч з 22 на 23 лютого 1944 року, а вже у першій половині дня до

Продовження. Початок на стор. 6

села наблизилося німецьке військо. З огляду на малочисельність, польський історик Гжегож Мотика назвав його патрулем. (Мотика Г. Від волинської різанини до операції «Вісла». – К., Дух і літера, 2013. – С. 153, 165).

Події цього дня у польських дослідженнях практично не висвітлені, про них згадано дуже коротко. Історик Г. Мотика описав їх трьома реченнями та в двох із них припустився помилок, перекручень і вигадок, причому без жодних посилань. Наведемо його текст повністю:

«23 лютого 1944 року на околиці села з'явився із розвідувальною метою відповідний підрозділ 4-го полку. Поляки, гадаючи, що мають справу з переодягнутими упівцями, атакували нападників, убивши двох з них (то були перші загиблі вояки дивізії СС «Галичина»). Від цілковитого розгрому патруль СС урятувала сотня УПА «Яструба», яка атакувала поляків з флангу. (Мотика Г. Від волинської різанини до операції «Вісла». – С. 165).

Тут слід зазначити, що 4-й галицький добровольчий полк СС не мав жодного стосунку до дивізії СС «Галичина», тому полегли не були вояками цього воєнного формування. Це перше. І друге. Сотня УПА «Яструба» діяла у Прикарпатті та здобувала Підкамінь біля Рогатина, а не біля Бродів – про це ми вже писали вище. Ось такий рівень дослідження. В інших працях польських дослідників, які писали про трагедію Гуті Пеняцької, події 23 лютого 1944 року навіть не згадуються – там пишуть лише про знищення села 28 лютого цього ж року. Так що ж відбулося в Гуті Пеняцькій за тиждень до трагедії? Відповідь на це запитання є ключовою для розуміння причин та обставин загибелі польського села.

БОЙОВА СУТИЧКА 23 ЛЮТОГО 1944 РОКУ

Про бойові дії в Гуті Пеняцькій, які мали місце 23 лютого 1944 року є дуже мало відомостей, але з того, що ми маємо, цілком можна відтворити основний перебіг подій.

У середині лютого 1944 року німецький окупаційний режим посилив у Галичині заходи боротьби проти радянських диверсантів і партизанів. Причиною цього стало наближення фронту та активізація у зв'язку з цим радянського підпілля у німецькому тилу, диверсії, терористичні акти, вбивство 9 лютого віце-губернатора Галичини Отто Бауера. З цією метою силами німецьких військ, жандармерії та поліції обстежувалися села, які викликали підозри. Відомо, що подібне спіткало сусіднє з Гутою Пеняцькою село Майдан. Німецький військовий підрозділ його обстежив, затримав навіть кільканадцять чоловіків, яких усіх згодом відпустили.

Цілком очевидно, що під підозрою опинилися Гута Пеняць-

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ НАПЕРЕДОДНІ ЗАГИБЕЛІ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ка. 23 лютого 1944 року на її обстеження вислано бойову групу у складі 40 солдатів 6-ї роти 2-го батальйону 4-го галицького добровольчого полку СС. Рота тоді дислокувалася у містечку Підкамінь, що у 15 км на схід від Гуті Пеняцької. (Пономаренко Р. Галицькі добровольчі полки СС. 1943–1944. – Тернопіль: Мандрівець, 2018. – С. 86). Форма одягу у вояків була польова німецька, зброя теж німецька.

З Підкаменя група виїхала на саях місцевих селян. Ця повинність тоді називалася форшпан. Кожен власник коней мусив відробити на них певну кількість днів на місяць для потреб окупаційної влади. Як згадував учасник цієї експедиції Д. Гуменюк, виїхали із запізненням, бо вчасно не приїхали селяни на своїх саях. Через затримку прибули до Гуті Пеняцької близько 14-ї години. На підступах до села зіткнулися із саней та розділилися на дві групи: одна прямувала зі сходу, а інша обійшла Гуту із заходу.

Солдат 6-ї роти Д. Гуменюк так описав цю подію: «Наша група (східна) підходила вже майже до крайніх хат, як раптом по другій групі із села відкрили шалений вогонь, стріляли з різної зброї. Наші хлопці залягли, і вогонь ворога не давав їм піднятися, щоб якось відступити назад. Ми вже зайшли в село і кинулися рятувати хлопців, наш терен не обстрілювався: ми були в долині і противник не міг нас бачити. Ми відійшли до лісу і звідтіля відкрили вогонь у відповідь, тим самим дали можливість відступу нашим хлопцям». (Гуменюк Д. Спогади про буремні роки визвольних змагань. – Львів, 2012. – С. 23; Пономаренко Р. Галицькі добровольчі полки. – С. 89). Інший вояк згадував, що тоді з везі костелу «іх засипали кулеметним вогнем». (Пономаренко Р. Галицькі добровольчі полки. – С. 89).

Під час цієї сутички вояки 6-ї роти зазнали втрат: 12 було поранено, чотирьох з них важко, двоє залишилися лежати на полі бою. Їх не могли забрати із собою, бо місцевість сильно прострілюва-

лася і довелося б зазнати ще більших втрат.

На полі бою залишилися лежати Олекса Бобак, 1908 р.н. та Роман Андрійчук, 1924 р.н., обидва зі Станіславова. Тих важкопоранених, яких вдалося винести з поля бою, відвезли у Підкамінь, а звідти до німецького воєнного госпіталю у Львові, де 24 лютого помер Юрій Ганусяк, 1925 р.н., теж зі Станіславова, а 3 березня Степан Андрусак, 1925 р.н. із села Пасічна (Пономаренко Р. Галицькі добровольчі полки. – С. 90).

У якому стані перебували О. Бобак та Р. Андрійчук, яких залишили на полі бою, невідомо, очевидно, вони ще були живі і їх підібрали бійці АК з Гуті Пеняцької. Відомо інше – їх із почестями поховали на воєнному цвинтарі у Бродях щойно 2 березня 1944 року. На цьому похороні були присутні губернатор Галичини доктор Отто Вехтер, командир 4-го галицького добровольчого полку СС Зігфрід Бінц. На похороні грав духовий оркестр «Люфтвафф» Львівського гарнізону. Причиною таких жалобних урочистостей стало те, що Олекса Бобак і Роман Андрійчук – то перші українські добровольці, які загинули у складі німецьких збройних сил у роки Другої світової війни. Цей велелюдний та урочистий похорон був широко висвітлений у тодішніх галицьких газетах Львова, Станіслава, Тернополя, Чорткова та інших міст. Великий репортаж зі світлинами вмістила і газета «Львівські вісті. Щоденник для Дистрикту Галичина» від 4 березня 1944 року.

У працях польських дослідників і польській Вікіпедії міститься інформація, що каральна акція, у ході якої знищено село Гута Пеняцька, відбулася після похорону у Бродях двох українців-добровольців, які загинули в Гуті 23 лютого 1944 року. Однак відомо, що каральна акція, в ході якої знищено Гуту Пеняцьку, мала місце 28 лютого 1944 року, а урочистий похорон двох вояків 4-го галицького добровольчого полку СС відбувся у Бродях 2 березня. Тобто, похорон не міг бути пов'язаний із каральною акцією.

До того ж, між загибеллю солдатів-українців німецького війська, яке мало місце 23 лютого і датою їх дійсного похорону у Бродях – 2 березня 1944 року лежить надто великий проміжок часу – аж 9 днів. Таке вимагає пояснення, бо без хронологічної точності неможливо відновити дійсний перебіг подій. Це перше. І друге. Як пояснити факт загибелі О. Бобака та Р. Андрійчука 23 лютого 1944 року за версією Інституту національної пам'яті Польщі та поховання їх аж 2 березня?

Відповідь на це доволі слушне запитання дають спогади старожила села Жарків Петра Коця, 1931 р.н. Серед іншого він переказав розповідь Маньки Вишневської, яка врятувалася під час пацифікації Гуті Пеняцької 28 лютого 1944 року. Манька була українкою родом із Жаркова, вона вийшла заміж за поляка в Гуту Пеняцьку і там постійно мешкала. Під час пацифікації Манька потрапила на допит, німці її розпитували про радянських партизанів та долю німецьких солдатів. «Манька розповіла і показала місце, куди поляки поскидали тіла німців і присипали їх гноєм. Тоді, коли їх вбили, стояли великі морози та сильно мело, тому німців не ховали, а просто присипали снігом і гноєм. Німці, ті, що вже здобули Гуту, 28 лютого 1944 року, зняли гній і знайшли трупи своїх солдатів; змусили поляків їх помити. Маньці виписали аусвайс, з яким вона могла йти, куди хоче, і вона пішла у Жарків до брата». (Спогади Петра Коця // КіЖ, 2018. – 19 жовт. – С. 6).

Із наведеного випливає, що трупи німецьких солдатів, які загинули в Гуті Пеняцькій, німці розшукали щойно під час її пацифікації 28 лютого 1944 року. Саме тому їх поховали аж 2 березня. Однак, є ще одна доволі важлива обставина.

Петро Коць розповів: «Я бачив тіла тих німців – їх на саях везли через Жарків, вони були зовсім голі, на руках і животі у них вирізано гакенкрайци – свастику. Кров запеклася і почорніла, але сліди людських катувань було добре видно. Людей різали живцем – то видно з порізів, на яких шкіра широко розійшлася, на мертвому шкіра би не розійшлася. Тобто, свастику різали по живих людях. Я часто над тим думаю: для чого садисти так робили?» (Спогади Петра Коця // КіЖ. – 2018. – 19 жовт. – С. 6).

Серед трупів німецьких солдатів, про які розповів Петро Коць, були й тіла Олекси Бобака та Романа Андрійчука – вояків 6-ї роти, 2-го батальйону, 4-го галицького добровольчого полку СС. Очевидно, вони потрапили

до рук гутупеняцьких бойовиків АК ще живими. Їх роздягнули догола і жорстоко замордували, вирізаючи на їхніх тілах німецьку свастику.

Ці жахливі, жорстокі та антихристиянські звірства в Гуті здійснено 23 лютого 1944 року або в наступні дні. На той час село вже залишили радянські партизани й енкаведисти Б. Крутікова. Виходить, що звірства чинили польські бойовики АК з відома свого керівника Казимира Войцехівського. У кого вони цього ремесла навчилися і на що сподівалися?

СПРОСТУВАННЯ ПОЛЬСЬКИХ ІНСИНАЦІЙ ЩОДО УЧАСТІ УПА У БОЮ В ГУТІ ПЕНЯЦЬКІЙ 23 ЛЮТОГО 1944 РОКУ

Вище ми навели слова польського історика Г. Мотики про те, що від остаточного розгрому німецького патруля 23 лютого 1944 року його врятувала сотня «Яструба», яка нібито «атакувала поляків з флангу». Подібні твердження містяться в інших польських виданнях та в матеріалах польського слідства Інституту національної пам'яті Польщі.

Ці безпідставні та нічим не обгрунтовані звинувачення потрібні польській стороні з єдиною метою – аби будь-що прив'язати УПА й дивізію «Галичина» до знищення Гуті Пеняцької та розпалювання антиукраїнської історії у самій Польщі.

Вищенаведений епізод бою в Гуті Пеняцькій 23 лютого 1944 року, описаний його учасником Д. Гуменюком, вносить ясність – з флангу по поляках, які обстрілювали 20 бійців однієї групи патруля, вдарила з-під лісу його друга частина, що справді врятувало ситуацію та дало можливість солдатам відступити з поля бою.

Як бачимо, пояснення дуже просте і документально засвідчене. Жоден підрозділ УПА у бою в Гуті Пеняцькій 23 лютого 1944 року участі не брав. То був розділений на дві групи патруль із 40 солдатів 6-ї роти 2-го батальйону, 4-го галицького добровольчого полку СС, який належав до збройних сил Німеччини та виконував накази німецького командування.

Отже, не оперті на жодні докази описи польських істориків про напад на Гуту Пеняцьку 23 лютого 1944 року якогось міфічного «загону УПА з Волині», сотні «Сіроманці» Дмитра Карпенка на псевдо «Яструб» є примітивно-убогими вигадками та злісними наклепами, спрямованими на очорнення українського національно-визвольного руху та борців за свободу свого народу і Незалежність України.

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОГО ЗОНАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО І ПРОЕКТНОГО ІНСТИТУТУ ЦИВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА У РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ АРХІТЕКТУРИ (ЗА ДОКУМЕНТАМИ ЦДНТА УКРАЇНИ)

Прогулюючись вуличками міста, ми не завжди замислюємося над тим, яких зусиль докладають архітектори, інженери, щоб звести ту чи іншу будівлю.

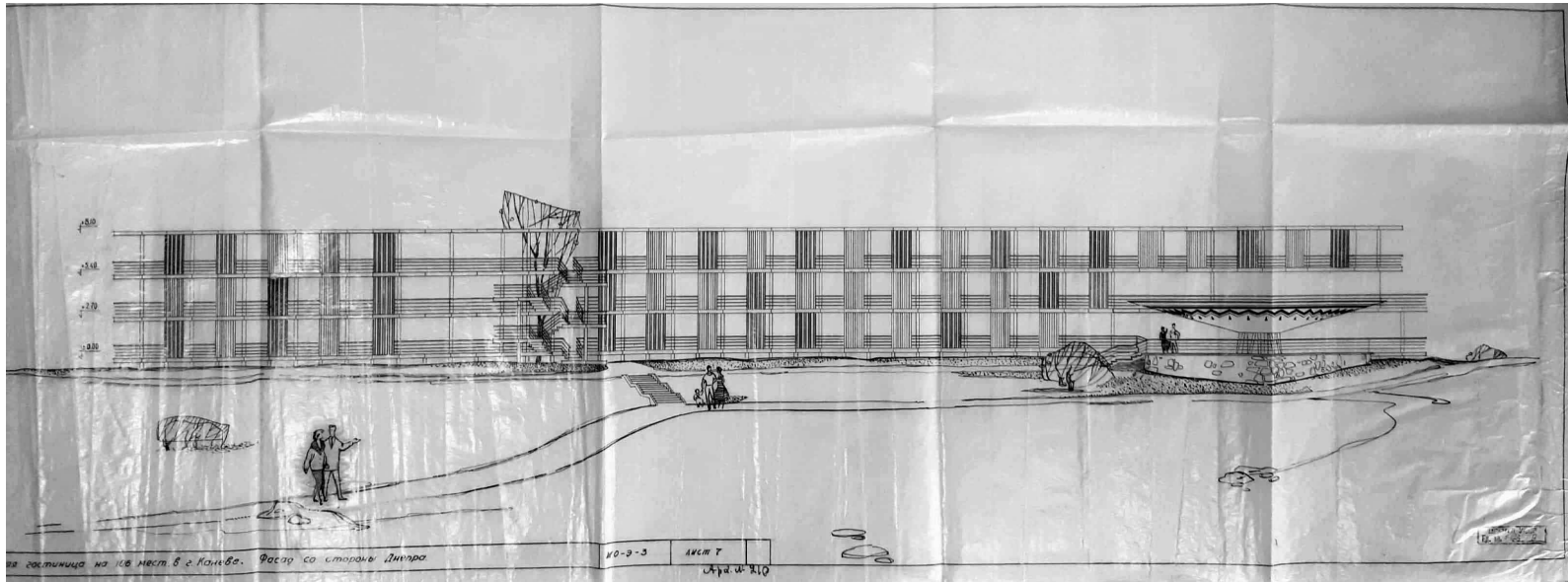
Ця стаття присвячується інституту, який проектує житлові та громадські будівлі, а також цього року святкує своє 55-річчя – це ПАТ «Український зональний науково-дослідний і проектний інститут по цивільному будівництву» (ПАТ «КиївЗНДІЕП»). Ця організація є одним із фондоутворювачів Центрального державного науково-технічного архіву України (ЦДНТА України). Проектна та науково-дослідна документація КиївЗНДІЕП зберігаються у фонді Р-105 цього архіву.

Український зональний науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва був заснований у 1963 році як комплексний інститут нового типу, в основі діяльності якого системний підхід до проектування: наукові дослідження, експериментальне проектування, будівництво. У 1994 році він був реорганізований у ВАТ «КиївЗНДІЕП», а з часом у ПАТ «КиївЗНДІЕП».

Інститут очолювали видатні фахівці архітектурно-будівельної галузі: В.Д.Єлізаров (1963–1964 рр.), О.І.Заваров (1964–1986 рр.), О.В.Касилов (1986–1988 рр.), В.Б.Шевельов (1988–2007 рр.).

Першим директором КиївЗНДІЕП був Віктор Дмитрович Єлізаров – заслужений архітектор УРСР, народний архітектор СРСР. У співпраці з колегами він спроектував багато визначних споруд у Києві, які й донині милують око киян та гостей столиці.

Слід також згадати народного архітектора Української РСР, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, члена-кореспондента Академії містобу-

Літній готель на 106 місць у м. Каневі. Фасад зі сторони Дніпра. 1960 р. (ЦДНТА України. Ф. Р-105. К. 1–123. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 9)

дування ССРСР, члена-кореспондента Академії мистецтв України, почесного члена Української академії архітектури Олексія Івановича Заварова. Він тривалий час очолював КиївЗНДІЕП. Документи цього видатного архітектора зберігаються у ЦДНТА України, в особовому фонді Р-202. Ознайомитися з ними ви можете, завітавши до читального залу архіву.

Вивчаючи архівні документи інституту, ми можемо говорити про застосування інноваційних технологій у роботі та ґрунтовний підхід до розробки кожного проекту.

КиївЗНДІЕП постійно працює над науково-дослідними розробками. Звіти про найцікавіші з них зберігаються в ЦДНТА України. Працівники інституту не лише вдосконалювали технології, що застосовувалися у будівництві, а й упроваджували інноваційні методи.

Однією з тем інституту була розробка рекомендацій щодо випробування і вдосконалення конструкцій експериментального 24-поверхового житлового бу-

динку в Харкові. У звіті було викладено методику дослідження конструкцій будинку. Побудували перший харківський житловий «хмарочос» у 1980 році.

Не менш значущою була їхня робота з удосконалення досвіду будівництва експериментальних 9-поверхових великопанельних житлових будинків і підготовки типового проекту. Узагальнення були зроблені на основі натурних випробувань 9-поверхових будинків у Запоріжжі, Дніпрі, Одесі, Луганську.

Кожна науково-дослідна робота, яку виконували працівники інституту, є цінною та інформативною, але однією з найбільш показових є розробка експериментальної теми «Мембрановантові покриття з алюмінію на прямокутному плані прольотом 24–72 м, просторові мембранні покриття з алюмінію на довільному плані, залізобетонні покриття всякого типу, що зводяться методом пневматичного набризку, збірні залізобетонні оболонки, монтовані без підтримувальних лісів. Збірна залізобетонна оболонка, вмонтовується без підтримувальних лісів, прольотом 24 м». У роботі наведено огляд будівництва оболонки, що монтується підвісним способом.

Кожний такий звіт складається не лише з текстової частини, а й зі схем, креслеників, фото об'єктів тощо, що своєю чергою робить кожну роботу інженерів ще більш інформативною.

У ЦДНТА України зберігаються цікаві та унікальні проекти готелів і туристичних баз, розроблені КиївЗНДІЕП. Одним із перших проектів інституту був «Готель на 342 місця для експериментального будівництва» в Черкасах, який будувався для постійного використання. Проект призначався для будівництва в II, III та IV клі-

матичних районах УРСР, окрім сейсмічних районів, ділянок над гірськими копалинами і ґрунтами, що осідають. Приміщення готелю являє собою 4-поверховий корпус, з номерами на 1, 2, 3 місця та номерами типу гуртожитків на 23 місця, а також ресторан на 100 місць.

Неподалік від Канева КиївЗНДІЕП реалізував ще один експериментальний літній готель на 106 місць, документи проекту датуються 1960–1962 роками. Це був триповерховий корпус галерейного типу з відкритими сходами. У ньому передбачені номери на 1, 2, 3, 4 особи та «люкс». Усі номери мали ізольовані лоджії, які можна було об'єднати з кімнатами. Кожний номер «люкс» був обладнаний індивідуальним санвузлом із душем. Інші номери обслуговувалися загальними умивальниками, вбиральнями й душами, які розташовувалися на кожному поверсі.

Ще один проект, розроблений інституту, це туристична база на 342 місця з розширенням на літній період до 542 місць для районів із сейсмічністю 7–8 балів для III і IV кліматичних районів. Одним із розробників цього проекту був архітектор О.І.Заваров.

На креслениках чітко видно, у який спосіб відбувалося підсилення конструкції на випадок сейсмічних зрушень. Дуже виразним є кресленик, на якому позначено кінозал на 250 місць та обідні зали на 70 і 100 місць. Також там були спортивні майданчики: волейбольні, баскетбольні, для гри в настільний теніс, бадмінтон і для занять із техніки туризму.

У ЦДНТА України зберігається проектна документація туристичної бази в Мукачеві. З архівних документів видно, що спальні кімнати обладнані настінними шафами з умивальни-

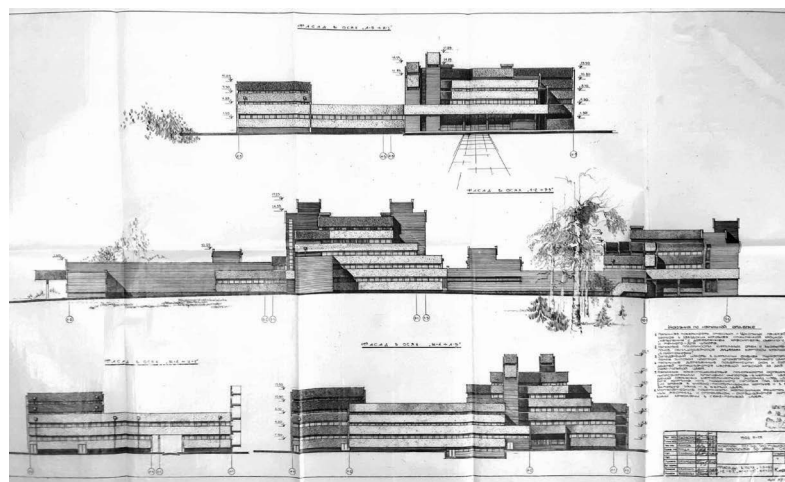
ками з подачею холодної та гарячої води, а плитка в санвузлах світлого й темного відтінків. Весь інтер'єр туристичної бази був детально прописаний відповідно до тодішніх стандартів. Зазначалися навіть відомості про технічне обладнання кімнат.

В архіві зберігаються проекти закладів освіти, розроблені інституту. А саме: Львівського політехнічного інституту; комплекс навчально-лабораторних корпусів і головний корпус Павлодарського індустріального інституту (Казахстан), який був розрахований на 3250 студентів; комплекс політехнічного інституту в Кишиневі; комплекс професійно-технічного училища на 960 учнів у Києві.

Кожен із цих проектів був детально розроблений з урахуванням потреб навчального процесу. Наприклад, з архівних документів, пов'язаних із проектуванням Павлодарського інституту, дізнаємося, що приміщення має бути в простих, лаконічних формах та сучасних конструкціях, але основним завданням є чітка та функціональна схема навчального процесу. Така тенденція спостерігається у всіх проектах.

КиївЗНДІЕП є провідною науково-проектною установою нашої країни, розробки якої є значним внеском у розвиток архітектури та будівництва в Україні. Кожен проект інженерів, архітекторів цього інституту – це витвір мистецтва. Про що і свідчать архівні документи. Детально ознайомитися з документами науково-дослідного інституту можна, звернувшись до читальної зали ЦДНТА України.

Юлія КОВАЛЬ,
провідний спеціаліст відділу
використання інформації документації
Центрального державного науково-
технічного архіву України
(ЦДНТА України)

Комплекс професійно-технічного училища на 960 учнів у м. Києві. Фасади у всіх. 1977 р. (ЦДНТА України. Ф. Р-105. К. 1–369. Оп. 1. Од. зб. 5. Арк. 8)

Від нього тхнуло рибою, як із занедбаного погребя. А на руках від щоденної роботи були вже не мозолі, а репанки. Він мастив їх маззю, яку купував тут-таки, в одній із аптек Оропо, мальовничого містечка на узбережжі Егейського моря.

– Жінку тобі, Ставресе, треба, – щоразу співчувала аптекарка, що довгі роки працювала тут разом із чоловіком.

– Сам впораюся! – забирав пакет та відмахувався від тих слів, хоч вони йому пекли в душі гірше за вогонь.

Адже дівчата давно не дивилися в бік пристаркуватого парубка, якому давно було вже за сорок. А він – взагалі боявся підвести на них очі.

Іноді по обіді Ставрос випивав склянку домашнього вина і йшов ближче до моря, у віддалений кут біля пристані ферроботів, які курсували до берегів острова Евія. Там годинами вдивлявся у далину, де виднілися високі засніжені гори над Халкідією. Журився за батьками, що відійшли у вічність, і старався не думати про своє життя. Навіть не хотів згадувати про те, що потихеньку розпродує батьківський достаток – реманент, сіті та інше, що вже залежалося в коморі. Адже на риболовлю виходить він один, закидає маленьку сіть, адже із великою – сам упоратися не може...

– Як Бог дасть, так і буде, – заспокоював себе чоловік, повертався додому та знову занурювався у рутину буднів...

Христина, жінка з Карпат, ввірвалася в його життя зненацька і назавжди забрала спокій. Невеличка та метка білявка з гучним голосом не полишала його ні на мить. Її образ з'являвся йому у снах, її дзвінкий сміх пробуджував його на світанку...

Вона працювала поряд із домом Ставроса, доглядала сусідку та порядкувала в її оселі. Коли ж повесніло, почала прибирати на подвір'ї господарки і пильніше придивалася до Ставроса. Її чимось приваблював цей відлюдкуватий чоловік, – незграбний, дещо повнуватий Вовкулака, із розкішною бородою та вусами, у засмальцьованій рибальській робі та великих гумових чоботях...

Він спостерігав за нею здаля, боячись наблизитися чи заговорити. Вона ж одного дня таки наважилася озватися до Ставроса:

– Добридень! А чому ви не прибираєте у дворі? Ніби пора вже – весна!

Він зніяковів і не знайшов, що їй відповісти. Лише відмахнувся від розмови, мовляв, не до того йому. А насправді – він просто не знав, як підступитися та з чого почати, бо ж не робив нічого тут із часів господарювання його батьків...

– Якщо хочете, Ставресе, могу допомогти вам розгребти цей непотріб! – гукала через огорожу Христина. – Я маю вільні години

МОРСЬКИЙ ВОВКУЛАКА

Марія ВОРОБЕЙ – поетка, прозаїк, драматург. Народилася в другій половині минулого століття у мальовничому куточку Придесення на Київщині. Закінчила філфак КДУ ім. Т. Шевченка. Публікується у періодиці та літературних альманахах зі шкільних років.

Керувала літературно-мистецьким об'єднанням «Криниця» Броварів та Броварщини, вчителювала, була на видавничій роботі, працювала директором дитячого закладу «Веретено» Києва. З 2000 року частково пов'язує життя і творчість із Афінами та Лондоном. Налагоджує творчі зв'язки зі згаданими містами.

Автор багатьох поетичних та прозових книжок, зокрема: «Жертвник», «Під небом акропольським», «Наділ», «Афінська драма», «На торжищі душ», «Досвітки», «Над вертепом»...

Готуються до видання книги: «Десять драм»; поетична збірка «Третє воскресіння», роман «Мігранти» у кількох частинах, «Загадкова містична Греція» в оповідках... Окремі твори перекладені англійською та новогрецькою мовами.

Член Національної спілки письменників України.

Лауреат премії імені Григорія Чупринки.

Відзнака 2018 року у конкурсі «Коронація слова» в номінації «Міжнародне визнання» за п'єсу «Іоан Росос».

До уваги читачів «КіЖ» пропонуємо одне з оповідань з нової книжки Марії Воробей «Загадкова містична Греція».

на месімері (у полудень), тоді моя кірія (пані) відпочиває...

Так розпочалася їхня спільна робота. За певну оплату Христина поступово очистила Ставросу подвір'я від мотлоху, який накопичився за роки. На черзі постав дім, і жінка розпочала прибирання з кухні.

– Господи, що ж це за гармидер такий! – докоряла зніченому господареві за купи так-сяк перемитих тарілок, каструль та всіляких електричних пристосувань. А ще – за занедбану плиту, холодильник, затоптану підлогу...

Той мовчки снував біля неї, намагаючись чимось допомогти, але дедалі більше заважав жінці.

– Нема з вас помічника, Ставресе, – сміялася Христина, замість сердитися. – А йдіть-но, побазаруйте, купите дещо необхідне для дому, я напишу зараз список... Та може, одяганку яку собі знайдете путящу, бо ж бачу – вже й обносилися геть!

Чоловік слухняно йшов до розкладок товарів для дому, де знаходив усе, що написала оця дивна жінка. А також – видивлявся речі для себе, але не бачив нічого підходящого. Так і повертався додому ні з чим.

– Що, знову нічого не знайшли з одягу? – дивувалася жінка. – Доведеться їхати нам в Афіни, до великих магазинів...

Ставрос магазинів не любив, а на міські дороги старенький свій автомобіль виводив неохоче. Їхати автобусом із такою гарною жінкою він не наважувався, – то ж треба на очі всім у парі з нею з'явитися! Тому придумував усілякі відмовки:

– Мені сіті впорядкувати треба ще, бо на ніч у море виходити... Та й нащо я там здався? На речях я однак не розуміюся, розмірів не знаю... Ось візьми гроші, Христино, поїдеш та все купиш, бо ти краще знаєш, що тепер носять люди.

Так і було – обміряла жінка Ставроса вздовж і впоперек, поїхала до Афін і таки знайшла одяг для вередливого чоловіка. Вже назавтра впізнавали його хіба що по вусах, великій бороді та розкішній кучерявій шевелюрі.

– Чи ви зовсім забули дорогу до перукаря, Ставресе? – глузувала з нього Христина. – Гляньте, горобці кубло скоро зів'ють на голові!

– А мені – так ніби й добре, – розгубився чоловік, а сам пильніше придивився на себе у дзеркало.

Вже наступного ранку подався до знайомого перукаря, що швидко зробив із Ставроса, – як він пізніше і визначив, – голлівудського актора чи давнього рицаря». А Христині відкрілися, нарешті, правильні риси обличчя людини, що випромінювали щирість та добро. Можливо, тоді й з'явилася до нього довіра та зародилася думка спільного бізнесу з ним.

Та поки що жінка впорядкувала його оселю і готувала смачні обіди, яких не куштував чоловік, відколи не стало матері. Особливо вподобав їй борщі, яких спочатку не розумів – як то всі овочі можуть подружитися в одній каструлі? Далі – дуже смакував ним, бо ж приправлявся борщ томатом, запахом та смаком якого пам'ятав з дитинства. Адже мати майже для всіх овочевих страв готувала томатну підливу...

Отож, життя Ставроса набиравло інших відтінків. Тендітна жінка принесла в його оселю спокій та умиротворення. Він з радістю платив їй за роботу, був щасливий бачити її щодня хоч на деякий час у своєму домі, чути її дзвінкий голос, сміх...

Та одного дня, готуючи на кухні обід, Христина раптом розпочала розмову про рибальські справи – невеликі улови та мізерні його прибутки...

Ставрос із досадою знову згадав минуле:

– Колись ми виходили з батьком у море – було по-іншому. Велика сітка, яку ми закидали вдвох, збирала великі улови. Ми мали багато покупців, які щоранку чекали на березі впійману нами рибу...

І раптом Христина приголомшила чоловіка:

– А що, як я піду з Вами в море, Ставресе?

Здається, коли б вибухнув вулкан у горах над Халкідією, якого споконвіку там не знали, це не так вразило б чоловіка, як щойно почуті слова.

– Ти розумієш, Христино, що кажеш?! Це суто чоловіча робота! – не на жарт розхвилювався Ставрос. – Та мене ж люди засміють – на моїй шхуні раптом з'явиться жінка! Того не було на жодному судні...

– А тепер буде! – наполягала Христина.

– Та чи вмієш ти взагалі плавати? Народилася ж у горах, як я знаю! – вже кепкував угорос із неї Ставрос. – А руки! Ось поглянь, які маю! Тобі не жаль свої манікюри?

– Нічого, гумові рукавиці для тої роботи знайдуться... А плавати я вмію, навчилася ще малою, коли тонула у ставку! – лише сміялася у відповідь Христина.

Далі – почала було ділити спільні прибутки, але Ставрос її зупинив:

– Це на великій шхуні, що виходить далеко в море, де працює кілька чоловік, де сіті широкі – там добрі улови, а значить – і великі виторги...

– А якщо на твоєму судні та з більшими сітями – можна виловити більше риби? Ти ж розкажеш, що із батьком добре виходило, – не вгавала Христина.

– Може й так, треба помірковувати... Із батьком, справді, все складалося, він – як ніхто, зна-

вся на рибальстві! – замислився Ставрос. І тут погляд його впав на мініатюрні стопи Христини, і він зайшовся глузливым сміхом.

– Ну що знову не так? – вже сердито запитала жінка.

– І де ти знайдеш собі взуття? Я не бачив рибальських чобіт на твої ноги! – проказав крізь сміх та притулив свої гумові до мало не вдвічі менших капців Христини.

– Нічого, знайдемо і чоботи, і одяг, і гроші на нові сіті! – вперто відстоювала свою думку Христина. – Маю трохи, підзаробила та притримала. А коли розкрутимось – відрахую своє назад...

Їй таки вдалося переконати Ставроса та розворушити його пригаслі бажання сміливо йти назустріч незвіданому!

Тоді вже взялися вдвох вишукувати по навколишніх селах сіті та реманент, що спродували чи не задарма рибалки, які вже не годні були виходити в море.

– Густіші сіті беремо, на дрібнішу рибу!.. Якраз така і водиться біля берегів Халкіді, де я рибалю, – перебирав добротне ретиння Ставрос і не міг натішитись обновками.

Так само, як і Христина не могла намилуватися своїм новим вбранням – легкі гумові чобітки, дермантиновий комбінезон, куртка і навіть спортивна шапка – все милувало її очі, все подобалося. Адже завтра вона вирушить у справжню морську подорож, дарма, що тільки на одну ніч!

Тому спішно поклала бутерброди в торбину, поставила каву в термосі та бутель води. Хвилювалася, як перед першим виїздом з України до Греції, але намагалася триматися і Ставросу того не показувати.

Однак, чоловік і сам був у великій напрузі, але з іншої причини. Все думав, як зустрінуть його у парі з Христиною рибалки та чи не обуряться, що взяв на шхуну жінку.

Тому вийшли з дому, коли Христина вклала бабусю спати, а рибальські шхуни вже розбрелися затокою.

Швиденько скочили на палубу, занесли у чималому кошелі сіть, рукавиці та поліетиленові плівки. Вовняну ковдру вкинули відразу у рибку, щоб не встигла відсиріти. Кошіль ланцюгом прикріпили до щогли, примкнули на замок – так надійніше! Застрибнули до рубки.

Ставрос взявся за кермо, поволі запрацював двигун, ввімкнувся ліхтар на щоглі, і вони рушили в сторону Халкіді.

І страх відірватися від землі та плисти в невідомість, і захоплення відчуттям новизни, і сум'яття від того, що вони вдвох віч-навіч із цим відлюдкуватим чоловіком, переповнювали Христину. Та море бурунило, гойдало і заспокоювало...

Обігнувши яскраво освітлене узбережжя Халкіді, Ставрос вимкнув двигун і шхуна поволі зупинилася, легенько погойдуючись на морському плесі. ►

► – Ну, з Богом! – благословив чоловік перше причастя нової ситі та підтягнув сувій, міцно прив'язаний до металевої щогли, ближче до борту.

– Тепер, Христіно, потрібна твоя допомога. Бери сіль за той край, бачиш, він мотузком перевитий. Кидаємо разом у море... Ось так, молодець, все робиш як слід! – підбадьорював жінку рибалка, доки не завершили. – Тепер течії віднесуть трохи і нас, і сіль уздовж берега. Але то – не страшно. Можна перепочити до світанку...

Вони пили каву і дивилися на вогні Еввіа, місячну доріжку, що пролягла від шхуни аж до узбережжя, перекинута небо, всіяне зірками...

І поміж того дива – лише двоє, що мовчки споглядають Всесвіт у морському просторі...

Коли стало прохолодно, Христіна пригорнулася до чоловічого плеча так просто і природно, що це зовсім не здивувало обох.

Коли спустилися в рубку, жінка згорнулася на своєму сидінні, поклати голову йому на коліна. Ставрос прикрив Христіну ковдрою, обійняв за плечі. Так і поспули.

Вдосвіта вони витягли сіль, а з нею кілька кілограмів риби – барбуна, сардела, маріда затріпотіли в ситі. Біля них Христіна раділа, мов дітина. Адже добре знала смак цієї риби, однак живою бачила вперше.

Коли ж ситі перебрали, а рибу склали в коші, вже потеплішало. Вони грілися під вранішніми променями сонця, знімали буслати та шапки, чепурилися... Нарешті вирушили до узбережжя Оропо.

Шхуна летіла назустріч ферроботу, який невсипущо снував затокою, поодиноким варкам – рибальським човнам, що блукали під вранішнім промінням сонця...

Христіна, простоволоса та усміхнена, стояла на шхуні, трималася за щоглу і пильно видивлялася масив містечка, де живе та працює вже кілька років. Ось там, поміж ошатних будинків під бордовою черепицею, що каскадами скочується з гори до узбережжя, мешкає вона із кіркією Марією. А поруч – дім Ставроса, бородатого Вовкулаки, як вона його охрестила, чоловіка дитинної вдачі та щирого серця. Саме з ним вона сьогодні розпочала невеликий бізнес. І більш нічого поміж них не має бути, нічого... Адже вона старша за нього мало не на десять років! Має дітей, онуків...

Так заспокоювала себе жінка, а в душі теплішало при згадці про цього дивакуючого чоловіка.

Ставрос поглядав час від часу на Христіну, досі не переставав дивуватися, з якою мужністю вона витримала цю ніч, милувався її поставою. Вітер розвихрював її золотаве волосся, а вона посміхалася, зачаровувала та змушувала світ любити себе...

З берегу їх угледіли відразу: покупці – споживачі морської живності та витріщаки – любителі вранішніх прогулянок, рибалки, які прибули першими і розклалися на пірсі з вагами та рибою, і пасажири порому, які без упину підходили до пристані...

– Магіка! – загули навколо.
– Отож, звісно, що відьма! – підтвердив один із помічників рибалок, серб за національністю, – Бо вона – жінка!

– Жінка на варці! – пройшов го-мін.

Коли Ставрос із Христіною пришвартувалися та виставили улов на продаж, натовп ринув до них.

– Ой, не жіноче це заняття, дитино! – навпереді співчували Христіні старші жінки. Вони обдивлялися її зблизка, чіпали одяг, торкалися волосся, ніби хотіли переконатися, що вона справжня, – і тілом, і духом...

Статечні чоловіки кидали допитливі погляди то на Христіну, то на Ставроса, але із запитаннями не поспішали, сподіваючись, що воно само собою роз'ясниться – як наважилася і чому пішла жінка на чоловічу справу, та які стосунки в цієї пари...

Однак рибу розібрали миттєво цього ранку, як і кожного наступного разу, коли Ставрос із Христіною виходили в море. А так було надалі завжди, бо Ставрос більше не уявляв шхуну без Христіни, свого золотокомого талісману. Він поступався їй у суперечках, згоджувався на невеликий відсоток від прибутків, як і раніше, оплачував роботу в його домі, аби тільки бачити її щоденно та чути її заливчастий сміх...

Христіні невдовзі вдалося не лише повернути витрачені кошти, але й домогтися значних прибутків, які вона додала до платні в домі кіркі Марії, де продовжувала жити й працювати. І тепер Христіна могла висилати значно більше грошей дітям в Україну...

Однак на близькість вони все ще не зважувалися, ніби чекали на випадок, який штовхне їх у міцніші обійми одне одному або роз'єднає назавжди...

Р.С. Христіна загинула восени 2003 року біля побережжя Халкідиди. Як розповідають рибалки, тієї ночі раптово розпочався сильний шторм. Шхуна Ставроса перекинулася, вони обоє опинилися у воді.

Чоловікові вдалося дістатися до берега, а жінка потрапила в ситі – і вже вибратися не змогла. Ставрос, як переказують, намагався їй допомогти, але не зміг...

Авторка була особисто знайома з Христіною. Вони зустрічалися на побережжі Оропо, коли в промінні вранішнього сонця невеличка, зграбна жінка з розвихреним золотавим волоссям летіла на шхуні до гавані.

– Ти з України?! – скрикнула ще здалеку (тут своїх упізнають від-

разу). А коли розговорилися, заметушилася, вкинула з десяток рибин до авоськи, передала бородатим еллінісом. Той вистрибнув на пірс, підніс гостинець, а Христіна гукнула вслід:

– Дякую за знайомство, землячко!

– Дякую за рибу! До зустрічі, Христіно! – розчулилась я до сліз...

Некролог на українській сторінці афінської газети «Омонія» приголомшив надзвичайно. Невдовзі написався ось цей вірш-посвята.

МОРСЬКА ЦАРІВНА

Вдивляюся в прозорі води... Там Христіна, подруга просоленим вітрам,

*Легким серпанком ранку отовити,
Летить, немов на крилах, й гордовито*

*Розвихрена коса їй палахтить, –
Мов зайнялася шхуна в оцю мить!*

Завмер весь люд рибальський на суденнях,

*Так сяяла усмішкою... І серцем
Магічно забирала у полон –
Царівна поміж щогл, як між ко-*

лон!..

Струнка і невеличка, наче сві-

*чечка,
Проти обранця, що – незграба
чоловіча,*

*Сивобородий еллініс, невдаха –
Був би позбувся й батьківського
даху,
Аби не нагодилася вона*

*І витягла у світ гульвісу з дна,
Українеза, призвазята дивови-*

*жа...
Як сікались до неї злидні хижо!
Як недруги від задрощів сичали*

*–
Не зупинилась, не зневірилась,
а мчала...*

У ніч, із снігами, у безвість не-

*просвітню...
І як безстрашно її очі квітли!
Стихія зіп'ялася на дуби:*

*По що ідуть до неї ці раби
Із демоном змагались в іграх
смертних.*

*За що та жінка має в бездні
вмерти?*

*За перли? Їх в морських глибинах
тьма!*

*Лише Царівни з півночі нема...
О, втримай, чоловіче, не віддай!*

*Цю жінку, цей заквітлий тобі
рай,*

*Твій порятунок від самотини
Бере провалля чорне глибини,
А чи могутня сила Посейдона,
Немов дочку, гребе собі до лона, –
Несе вбирати в пиши самоцві-*

*ти...
Чим порадіти мають нині діти,
Що у Карпатах ждуть її дарів?..
Обранице погрозливих морів,
О, душе, звільнена від рабства
зобов'язань!*

*Карайсь сумлінням, муже, горя
в'язень,
Чекай морську Царівну довгу
мить...*

Із хвилі, глянь, на яхточці – ле-

тить!

СОНЦЕ, ЯКЕ ВИСУШУЄ СЛЪОЗИ...

Таня П'янкova. Сонце в подолку: роман. – Вигода: ФOP П'янкova Л.Т., – 2018. – 264 с.

Коли я у вересні їхала з України в Болгарію, то прихопила із собою книжку Тані П'янкova «Сонце в подолку», видану за сприяння Літературної агенції «Зілля». В анотації до роману зазначено, що це «роман про нас, щасливих і нещасних...». А ще – «про вічність, перед якою всі ми – лише сонячні зайчики».

Таню я знаю вже не перший рік, однак досі знала її лише як талановиту поетесу з власним поетичним голосом, яка пише свої поезії у стилі замовлянь із використанням бойківського й лемківського діалектів, а також ромської мови. Мене завжди вражало і те, як вдало Таня декламує свої тексти – читаючи, вона буквально заворує аудиторію.

І ось нарешті я знайшла час, щоб прочитати її роман. Прочитавши, була вражена. Бо роман справді потужний. І енергетично, і стилістично, і за сюжетом, і за змістовим наповненням.

Місцями цілком прозовий виклад переплітається з багатими на метафори ліричними замальовками, переходить у замовляння чи голосіння, і тоді дається взнаки Таніна поетична манера письма.

У «Сонці в подолку» є все, що потрібно для якісного й успішного роману – багата, колоритна мова, цікаві образи, глибокий психологізм, містичні сюжетні перипетії, які буквально приковують читача до тексту. Навіть тоді, коли на якийсь час мусиш відкласти читання, не можеш «вийти» з роману.

Тут є кохання. Є пристрасть і прокляття. Щастя й нещас-

тя. Вірність і зрада. Віра і зневіра. Помста і прощення. Смерть і життя після смерті. Тут є Циганський Пагорб. І Божий Пагорб. Земне і небесне. Але найголовніше – тут є багато-багато Сонця. І Сонце – як Любов. Ота, справжня, тепла, світла, безмежна Любов, спроможна очистити людські душі від найтяжчих земних гріхів. Тому, попри всю трагічність долі героїв, із роману щедро струменить світло. Це те сонце, яке гріє, але не палить. Сонце, яке висушує слъози і дарує надію...

«Золоті бджоли визбирували пахучий дурман сонця з польових гвоздик, наче творили якусь таїну, до якої людському окові зась».

Гойда-да! Люлі-люлі, ясний світочку!

Най тебе Божа Мати благословить на погожі сні!»

Це та книжка, яку хочеться залишити у своїй домашній бібліотеці, щоб іноді повертатися до неї. Нагадувати собі про те, що Сонце живе у кожному з нас.

Анна БАГРЯНА

ПРО ЩОРІЧНУ ПРЕМІЮ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА МАЛИКА

Журі з присудження щорічної премії ім. Володимира Малика оголошує конкурс на щорічну премію ім. В. Малика для письменників, літераторів, науковців, працівників освіти, культури, журналістики, митців, ділових людей, громадських і державних діячів за кращі творчі здобутки, присвячені темі історії України та рідного краю.

Премія присуджується за праці і досягнення, що опубліковані та оприлюднені протягом останніх п'яти років за такими номінаціями:

- література і публіцистика;
- краєзнавство і народна творчість;
- мистецтво і монументальна скульптура.

Для участі в конкурсі претендентам необхідно подати лист-клопотання організації, що їх висуває, із зазначенням прізвища, імені та по батькові автора (авторів), назви чи змісту праці, часу її створення чи здійснення, місця публікації чи оприлюднення, фотокопії.

Пропозиції на здобуття премії ім. В. Малика необхідно надіслати до 20 січня 2018 року за адресою: вул. Ярослава Мудрого, 33, м. Лубни Полтавської області, загальний відділ виконкому Лубенської міської ради. Рішення журі про присудження премії буде оприлюднено в засобах масової інформації до дня народження В. Малика – 21 лютого.

Журі з присудження щорічної премії ім. Володимира Малика

Контактні телефони: 053-61-74-822 (секретар журі Голуб Світлана Іванівна), 053-61-72-725 (факс)

У НОВОМУ ЧИСЛІ
УЛЮБЛЕНОГО ЖУРНАЛУ

П'яте число нашого з Вами часопису «Музика» розпочинаємо аналітичною статтею відомого музикознавця Ірини Сікорської про «XXIX Київ Музик Фест», який нещодавно проходив у столиці України, і який «вважається найвизначнішою і найпрестижнішою подією для вітчизняної академічної музичної спільноти».

«Побувати» на Першому міжнародному конкурсі виконавців на духових інструментах ім. В. Антона та М. Закопця запрошує нас завідувач кафедри дерев'яних духових інструментів НМАУ ім. П.І. Чайковського, доктор філософії, професор Роман Вовк.

Інтерв'ю доктора мистецтвознавства Олени Берегової та кандидата мистецтвознавства Олени Дерев'янченко з музикознавцем Інституту музикології Ягеллонського університету Войцехом Мархвіцем, котрий був учасником Міжнародного наукового симпозиуму «Україна-Польща: діалог культур», й географія якого охопила представників України, Польщі, США та Туреччини віднайдете в рубриці «Міжнародні зв'язки».

До 75-ліття від дня народження відомого музикознавця, педагога, громадського діяча, засновника Дрогобицької організації Національної спілки композиторів України Володимира Грабовського, «чия особлива активність має значний вплив на розвиток музичного мистецтва, організацію творчих процесів, що відбуваються у Франковому краю, й загалом в Україні», присвятили ґрунтовну статтю Олександра Німилевич та Людомир Філоненко.

А до 70-ліття від дня народження відомого в Україні та за її межами композитора, народного артиста України, професора, ректора Інституту музики ім. Р.М. Глієра Олександра Злотника, подаємо інтерв'ю з ювіляром кандидата мистецтвознавства Галини Конькової, яка свого часу присвятила йому книгу, започаткувавши серію «Діалоги з майстрами», і яка наголосила на тому, що «Олександр Злотник – широко знаний, популярний композитор, автор чи не найбільшої кількості пісеньних бестселерів, численних мюзиклів, симфонічних та камерних творів, музики до кінофільмів».

До речі, в рубриці «Нотний стан», вміщуємо відому пісню О. Злотника на слова В. Крищенка «Родина», яку неповторно виконував незабутній Назарій Яремчук.

«Різномісний профіль праці Юрія Оранського» – це захоплююча розповідь професора кафедри музичного виховання і диригування Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І.Франка, Степана Дацюка про

Ю. Плевако-Оранського, який «до історії української музики увійшов як диригент – творчий ініціатор та мистецький керівник хорових та оперних ансамблів, педагог, артист-виконавець, музиколог».

Про геніальну драматичну актрису М. Заньковецьку – першу народну артистку України, яку сучасники іменували «царицею української сцени», «світлим генієм справжнього народного мистецтва», «легендою», «духовною дочкою Т. Шевченка», і яка мало кому відома з поціновувачів її таланту як талановита співачка, розповідає кандидат мистецтвознавства Олена Кавунник. Талант М. Заньковецької-вокалістки, зазначає автор, розквітнув завдяки «трирічному навчанню у 1880-х рр. в Петербурзькій та Гельсінській консерваторіях. На заняттях по класу вокалу професора Я. Гржималі, сформувався репертуар, в якому були партії з опер «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталка Полтавка», «Утоплена», «Чорноморці» М. Лисенка. У бібліотеці актриси збереглися фортепіанні п'єси, клавіри опер «Пікова Дама» П. Чайковського, «Аїда», «Ріголетто» Дж. Верді».

В традиційній рубриці «Книжкова полиця», зосібна в статті відомого літературознавця, перекладача та публіциста Олександра Шокала «Пісенний «Кобзар» – хорова Шевченкіана» підкреслюється, що це – «перше найповніше, цілісне зібрання хорової Шевченкіани, яке уклав Павло Муравський (1914–2014), видатний український хоровий диригент і педагог ХХ–ХХІ століть, народний артист України, професор НМАУ ім. П.І. Чайковського, почесний академік Національної академії мистецтв України, лауреат Державної премії імені Т.Г. Шевченка, Герой України».

250-річчю від дня народження геніального композитора Артемія Веделя присвятили свою фундаментальну працю Тетяна Гусарчук. Про це – в рецензії кандидата мистецтвознавства Галини Степанченко.

Володимир КОРНІЙЧУК,
головний редактор журналу «Музика»

ПОДІЯ В КУРОРТНОМУ ВОРЗЕЛІ

Можливо, не всім відомо, але, вочевидь, немає на теренах України іншого такого селища, у якому мешкала б така кількість видатних людей, як у Ворзелі. Список видатних людей Ворзеля налічує понад 360 постатей!

Олександр
СОКОЛЕНКО,
Ірина КАЛЕНЧУК,
Данута КОСТУРА

Селище стало колыскою творчості композиторів С.С. Жданова, І. Поклада, В.О. Годзяцького, письменників В. Підмогильного, Є. Плужника, І. Бабеля, Д. та Ю. Бедзиків, Ю. Збанацького та ще багатьох і багатьох, які в різні роки жили і творили у Ворзелі. У Ворзельському будинку творчості композиторів перебували у творчому відпочинку понад 300 композиторів з України та всього колишнього СРСР, з-за кордону.

Б. М. Лятошинський у Ворзелі.
1915 р. Публікується вперше.
Фото із сімейного архіву В. О. Гомона

Та з усієї когорти видатних людей Ворзеля особливе місце належить Борису Миколайовичу Лятошинському – видатному українському композитору всесвітнього масштабу.

Справді, Борис Лятошинський – ім'я знакове в національній культурі нашої країни, він залишив значний слід в українській класичній академічній музиці. Його постать, можливо, найвеличніша в українській музиці ХХ століття. Лятошинського ставлять в один ряд із найвидатнішими класиками ХХ століття, такими, як Шостакович, Стравінський, Прокоф'єв, Шимановський.

У Ворзелі пройшли найплідніші роки життя Б.М. Лятошинського, тут композитор написав усі свої симфонії та більшість інших творів.

Борис Миколайович усе життя прожив із дружиною Маргаритою Олександрівною Царевич-Лятошинською – чудовою

Б. М. Лятошинський у Ворзелі.
1960-ті рр. Фото із сімейного архіву
В. О. Гомона

оперною співачкою. Її батько, військовий лікар О.М. Царевич, оселився у Ворзелі з перших років його існування. У їхньому будинку мешкав і Б. Лятошинський.

Мистецька палітра творів композитора широка: від обробок українських народних пісень, що сприймаються будь-яким слухачем, до авангардистських творів, що цікаві переважно музикантам-професіоналам академічного напрямку. Але є одна особливість музики майстра, наявна в усіх його творах: найвищий професіоналізм, щирість та експресія. Більшість його творів – мінорного забарвлення та навіть трагічного настрою. І то не дивно, якщо врахувати особливості та обставини його життя. А вони драматичні й трагічні. На його очах – Перша світова війна, що охопила всю Європу, червона революція, яка претендувала на побудову досконалого суспільства, на рівність народів, братерство та мир, але наслідком якої було придушення людської особистості, репресії, масове знищення інакодумців, голодомор... Ось вислів самого композитора: «На скаженій круговерті простору кулі, залитої кров'ю, що зветься Земля, ніколи не можна забувати безперечну істину: тоталітаризм – це зморення душі нації, яка, між іншим,

сама поглинута стихією стадності, абсолютної безвідповідальності, дає знеособити себе». Радянська система вимагала собі оспівування та замовчування негативів. А от саме музика Лятошинського, навіть без словесного тексту, викривала зло тим, що він найсучаснішими композиторськими засобами показував не «безхмарність» соціалізму, а негативи сучасного життя, часто криваві... Саме тому деякі його твори наводять емоційний та інтелектуальний сум на слухачів. І це до такої міри переконливо та експресивно, що неможливо бути байдужим. У 30–40-і роки деякі його твори було заборонено, композитора звинувачували у формалізмі, звідки недалеко й до «ворога народу»... Та правда рано чи пізно перемагає. Уже в 60-ті роки стали більше визнавати й цінувати майстра світового рівня.

Велика музична спадщина Б.М. Лятошинського є золотим фондом української музики. Його нагороджено званнями заслуженого діяча мистецтв УРСР (1945), народного артиста УРСР (1968), державними преміями СССР (1946, 1952) та УРСР ім. Т.Г. Шевченка (1971).

Постать Лятошинського, можливо, найвеличніша в українській музиці ХХ століття. Передусім музикою, а також – його композиторською школою, що представлена такими учнями, як Ігор Шамо, Віталій Годзяцький, Валентин Сільвестров, Леонід Грабовський, Володимир Губа, Євген Станкович, Леся Дичко, Іван Карабиць.

Щоб цінувати – треба спершу знати, а щоб знати – треба пропагувати, популяризувати: виконувати, розповідати. Саме з цією метою 27 березня 2011 року у Ворзельському музеї історії та культури «Уваровський дім» були організовані наукові читання на тему: «Творчість Б. Лятошинського і Київщина» і відкрито музейну експозицію, присвячену видатному композиторові. В експозиції представлено

Родиня Царевичів-Лятошинських біля свого будинку у Ворзелі.
Публікується вперше. Фото із сімейного архіву В. О. Гомона

Пам'ятна мить: зліва Людмила ГОМОН, Валерій ГОМОН, Маркіян СВЯТО, Ірина БЕСПАЛОВА-ПРИМАК, Олена ЯКУНІНА

но фотографії з сімейного архіву Лятошинського (переважна більшість з них експонувалися вперше), ноти й музичні записи його творів, а також деякі особисті речі композитора. Зацікавлення відвідувачів викличуть і власні олівці Б. М. Лятошинського, якими він писав ноти, і стілець, на якому композитор любив сидіти, працюючи над своїми творами. Усі ці експонати були люб'язно передані музею внучатим племінником Б. М. Лятошинського В. О. Гомоном. Видатний виконавець професор Борис Деменко передав до музею свої записи всіх фортепіанних сольних творів Лятошинського, які він виконав та записав у 1960-х роках, а відомий мистецтвознавець і дослідник життя й творчості композитора професор Маріанна Копиця передала свою фундаментальну працю «Епістолярна спадщина Б. М. Лятошинського і Р. М. Глієра». Як зазначали учасники, значення цієї події (наукових читань – прим. авт.) ще довго треба усвідомлювати, щоб зрозуміти її велич: у Ворзелі, де тривало творче життя великого композитора, чи не вперше після його смерті звучала його музика та музика його учнів.

Відтоді в Уваровському домі відбулося вже понад 300 концертів камерної музики, і всі вони були присвячені видатному ворзельцю Б. М. Лятошинському. Давали концерти найкращі виконавці України. Варто лише згадати народних артистів України скри-

паля Ігоря Андрієвського (диригент ансамблю класичної музики ім. Б. Лятошинського при Національному будинку органної і камерної музики України, який дав у Ворзелі 7 (!) сольних концертів, Тетяну Андрієвську (фортепіано), композитора Володимира Губу (5 творчих зустрічей у Ворзелі) та багатьох інших.

Систематичні концерти класичної музики протягом багатьох років у такому невеликому населеному пункті, як Ворзель – явище унікальне. Спершу на концертах було зовсім небагато відвідувачів. Та згодом з'ясувалося, що у Ворзелі та на Приірпінні є багато поціновувачів високого мистецтва, які почали відвідувати концерти в Уваровському домі і з превеликим задоволенням відвідують їх упродовж уже 8 років. Є з-поміж них і такі, які не пропустили жодного. На кожному концерті присутні й нащадки Б. Лятошинського, які нині мешкають у Ворзелі. І слухачі, і музиканти відзначають чудову атмосферу, у якій проходять концерти, й виняткову музичну акустику зали. «Неначе побували у старовинному дворянському дачному будинку кінця XIX століття, занурилися в атмосферу тодішнього дачного життя», – кажуть вони.

1 жовтня 2018 року в Уваровському домі відкрився черговий, IX сезон камерних концертів, присвячених Борисові Лятошинському.

Виступають Ірина БЕСПАЛОВА-ПРИМАК та Маркіян СВЯТО

Перед початком виступів до присутніх звернулася художній керівник Уваровського дому, беззмінний організатор усіх концертів упродовж 8 років Ірина Каленчук, директор Уваровського дому Олександр Соколенко. Офіційний документ про присвоєння залі імені композитора надано за сприяння начальника відділу культури, національностей та релігій Ірпінської міської ради Євгенії Антонюк. Меморіальна дошка Борисові Лятошинському є у приміщенні Київської консерваторії. Український режисер В'ячеслав Сковрцов на честь митця створив 1994-го кінофільм «Борис Лятошинський». Ім'я композитора мають музична школа в Житомирі (там є кімната-музей Б. Лятошинського), вулиці в Житомирі, Києві, Луцьку. З нагоди 110-ліття від дня народження композитора Національний банк України видав пам'ятну монету.

Під час наукових читань: виступає модератор читань професор М. Д. КОПИЦЯ, 2011 р.

тут чудові концертні програми, пропонує українську музику.

Директор Олександр Соколенко наголосив, що Ворзель є своєрідною музичною Меккою для України. У ворзельському Будинку творчості композиторів написані знакові симфонічні, камерні й оперні твори, пісні «Два кольори», «Пісня про рушник», «Як тебе не любити, Києве мій». Саме за роялем, який нині стоїть у залі, написав Ігор Шамо цей гімн Києва.

Композитор, директор ворзельського Будинку творчості композиторів Євген Петриченко назвав цей день історичним, а присутніх у залі – свідками творення історичної події, мета якої – відродження творчої спадщини Лятошинського.

Річ у тім, що відкриття чергового сезону камерних концертів у Ворзелі збіглося з іще однією знаменною подією: концертна зала, де впродовж 8 років відбуваються концерти, присвячені композитору, віднині офіційно носить ім'я Бориса Миколайовича Лятошинського, за поданням Спілки композиторів України, Національної музичної академії України ім. П. Чайковського, Асоціації резидентів культури, які в такий спосіб дали високу оцінку 8-річній діяльності Уваровського дому з популяризації імені та творчості видатного композитора. Це наразі єдина в Україні концертна зала, яка має його ім'я. Велику організацій-

ну роботу провели композитор Євген Петриченко, художній керівник Уваровського дому Ірина Каленчук, директор Уваровського дому Олександр Соколенко. Офіційний документ про присвоєння залі імені композитора надано за сприяння начальника відділу культури, національностей та релігій Ірпінської міської ради Євгенії Антонюк. Меморіальна дошка Борисові Лятошинському є у приміщенні Київської консерваторії. Український режисер В'ячеслав Сковрцов на честь митця створив 1994-го кінофільм «Борис Лятошинський». Ім'я композитора мають музична школа в Житомирі (там є кімната-музей Б. Лятошинського), вулиці в Житомирі, Києві, Луцьку. З нагоди 110-ліття від дня народження композитора Національний банк України видав пам'ятну монету.

«Присвята Лятошинському. Обробки українських народних пісень» – таку назву мала концертна програма цього вечора. Перед глядачами виступили: заслужена артистка України, солістка Київського національного театру оперети Ірина Беспалова-Примак (сопрано), лауреат всеукраїнських та міжнародних конкурсів, соліст оперної студії Національної музичної академії України Маркіян Свято (баритон) та дипломант міжнародних конкурсів, провідний концертмейстер Національної музичної академії України, автор і режисер проекту Олена Якуніна (партия фортепіано).

Перед виступом Маркіян Свято сказав, що те, при чому ми присутні сьогодні – це справді велика історична подія, і, мабуть, навіть не масштабу Ворзеля, а масштабу України, і якщо у непростій ситуації, яка є у нашій державі, кожен на своєму місці робити-

ме свою справу фахово, щиро, з любов'ю, – цей світ навколо нас ставатиме кращим.

Олена Якуніна, автор проекту, розповіла про історію створення композитором обробок пісень, про їхні особливості. Писав їх Борис Лятошинський у важкі для України 1933, 1937 і 1941 роки. «Коли ми занурилися у ці твори, як виконавець дійшла висновку, що слово «обробка» якось не підходить до цих творів. Це глибинне проживання не пісні, а того стану, в якому було створено цю пісню. Геній Лятошинського поєднався з мелосом та глибиною душі українського народу, і вишли надзвичайно глибинні, високі твори».

Колеги казали йому, висококласному майстрові модернізму, експресіонізму, що він не ті гармонії застосовує у своїй творчості. «А може над цим болісним акордом болісне слово стоїть?» – говорив Лятошинський. «Тому ми розшифрували ці твори, проникали у цю думку – для нас це було дуже важливо», – сказала Олена Якуніна.

Зала надзвичайно тепло прийняла виконавців. Ідеальна акустика зали, чудовий баритон, яскраве сопрано, майстерність супроводу в поєднанні з проникливим виконанням допомогли присутнім відчутти всю глибину і чарівність української народної пісні в опрацюванні майстра.

Організатори впевнені, що концерти класичної музики у Ворзелі – це гідний внесок у популяризацію класичної музики та вшанування пам'яті всесвітньвідомого українського композитора Б. М. Лятошинського. Відтепер вони відбуватимуться у концертній залі імені Бориса Лятошинського – єдиній концертній залі в Україні, яка має це видатне ім'я.

ДЖАЗ – МУЗИКА ВІЧНА

Катерина ГРУЗДЕВА

У Яготині, що на Київщині, відбувся концерт, у якому було відтворено відомі пісні світового джазу. Гурт «DD Band» – це відпочино для душі, насолода живою музикою з талановитими музикантами і не менш талановитими вокалістами.

Катерині Груздеві та Ростиславу Чепіль лише по дев'ятнадцять років, а голос джазу лине з їхніх сердець і грає на струнах душі.

Організатор концерту Валерій Бабак грає на барабанах. Це захоплення в нього ще з шостого класу. А ще він чудово співає.

Послухати виступ артистів, насолодитися живою музикою та співом приїхали до Яготина гості з різних куточків України. Валерій Бабак відповів на головне запитання, яке хвилювало багатьох: «Чи можливо організувати концерт джазу в центрі України? Адже американський джаз 20-х років у живому виконанні рідко трапляється».

– Вважаю, що можливо і, швидше за все, це відбудеться восени 2019 року, – переконливо відповів Валерій Бабак. – Джаз – це вічна музика, яка підносить людину.

Глядачі аплодували артистам стоячи. Концерт видався на славу. Усі охочі мали можливість сфотографуватися разом з виконавцями.

Діана ЛЮШНЕНКО,
студентка Київського коледжу Університету сучасних знань

Наталія
ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

СЕЛО. ГОЛОД

Джеймсу Мейсу

Не ворухилось ганку спустіле
крило,
Не спадала роса спозарання,
У жаскому вогні догорало село,
Помирало селяни... Останні...
І до церкви сповзались страшні
кістяки,
Що уже без хреста... Тільки
круки...

Піднімалися вгору сухі п'ястуки
Від голодної темної муки.
Відлігали лелеки, і душі, і дим
Ще курився із мертвого
поля,

І такої розпуки, такої біди
Не було ще ніде. І ніколи.
Ще учора співало, сміялось, цві-
ло,

Від зорі – то орало, то сіяло,
А сьогодні конає голодне село
Хліборобів, і гречкосіїв.
Вся земля, мов підсудна, у гра-
тах стерні,
Заростає гіркими ярами.
Чорні дзвони гудуть у тобі,
у мені...

Над іще нерожденними – нами.
Там велика моя помирає рідня
У голодних літах лиховісних.
І це нам – їхня жменька остання
зерна,

А мені – недоспівана пісня.
Там бабуса конає, іще молода,
У своїй спорожній хатині,
Там вселенська розпука. Біда.
Там орда,
Що як пошесть вернулася нині.
А горбочки все тріскають як мо-
золи...

Колосочків худі рученята...
Чорні дзвони гудуть у розломах
землі,
У яругах святих і проклятих.
На холодних вітрах вигорає
стерня.

Тільки туга у вічному полі,
І літає лихе понад ним вороння,
І згоряє мій голос від болю.
Не забути мені, не забути тобі
Ці жита, що зітліли під корінь,
Це село, що згоріло в жаскому
вогні

Непрощеного Голодомору.

ГОРА МОЙСЕЯ

Так не бува, щоб зовсім без слі-
да,
Час завше залишає нам підказки
І навіть найбухливіша вода
Не змиє ні тріумфи, ні поразки,
Бо щось таки до берега знесе,
Проб'ється сива іскорка триво-
ги...

Он сорок літ блукав старий
Мойсей,

Спрямовуючи племені дорогу,
А сам то тільки трохи не дійшов,
Востанне простягнув свою дес-
ницю
Втомився... Надірвався...

Можє шок...
Дійшов народ, все решта – то
дрібниці.

А далі що? Закінчився пісок?
І гіркоти клубок спікає горло –
Нічого ж не повідав той пророк
Про кризи, про конфлікти, про
реформи...

«Я ПРИЙДУ ДО ВЕСНИ...»

**Наталія Язорівна ДЗЮ-
БЕНКО-МЕЙС** народилася на
Львівщині, закінчила факультет
журналістики Львівського
держуніверситету імені Івана
Франка.

Працювала в газетах «Моло-
да Галичина», «Голос України»,
«День». Редактор видавництва
«Каменярь», «Український пись-
менник». Член Національної
Спілки письменників України.
Публіцист, прозаїк, поет, автор
численних досліджень з про-
блематики Голодомору та іс-
торії України. Автор-упоряд-
ник книги «Голод-33» (2003).

Автор збірок поезій «Притча
про зорю», «Перепливити ріку»,
«День холодного сонця», «Та,
що біжить по стерні», роману
«Андрій Первозваний».

Редактор-упорядник по-
смертних книг свого чолові-
ка Джеймса Мейса – відомого
американського дослідника Го-
ломодору.

Лауреат Державної літератур-
ної премії ім. Олеса Гончара, між-
народної премії ім. Дмитра Нит-
ченка. Нагороджена орденом
Святої Анни УПЦ КП.

Заслужений працівник культу-
ри України.

То вгору – манівцями – знову
вниз,
Покручені і випалені стежі...
Від потрясінь до вибухів і криз
Іде народ – розкутий, незалеж-
ний,

Але немає ладу у житті.
Та ось вони – обітовані землі!
Немає гори, де спиняться вожді,
Щоб за ногами не тягти пус-
телю.

Їх так багато, на один шаблон,
Лукаві плани, заклики, ідеї...
Невже то був лиш історичний
сон –
Останній погляд мудрого Мой-
сея?

МОЇ ВЕСНИ

...Я прийду до трави, так прихо-
дять нарешті до тямі,
Скину руки навстріч... так ски-
дають із себе тягар...

Вийде мати з дверей... Полина-
ми війне... полинами...
Розлетиться в світах листвятий
лісовий календар.

Я злечу до води, так хмарини
у росах зігхають...

Бо дитина іще, і діточа абетка
процань,
Он метелик злетів, а струмок на
очах висихає,

І пелюстка долоні гіркої сльози
не вміща.

Ще світи голубі, а за хвилину – ро-
жеві, зелені,

А вітрець осідлав золотої хма-
ринки лоша,

І весела бджола наворачтає круги
біля мене,

І сусідський хлопчина кудись,
як завжди, поспіша.

... Я прийду до верби, не одних
вона тут повинчала.

Затокує ріка – і не стримати хви-
лю жаги.

Затремтять береги під прониз-
ливим світлом печалі,

Та ріка розведе і оплаче мої бе-
реги.

Скаже мати: не йди, бо блукання
ті будуть даремні.

Я всміхнуся: пощо ти мені свої
крила дала?

І відкриється шлях, та позаду за-
чиняється двері,

І вогні розростуться, та більше
не буде тепла.

Бо кохання моє – жаливою, со-
лоним прибоєм,
Потім – тільки світіння про-
щальних судьби переправ.

І уже без стріли – тятивою
лише... тятивою...

Забриниш від високих, на грані
розриву, октав.

...Я прийду до гнізда. У хисткі
і блідав відзимки,

І хитнеться навстріч постаріла
знайома верба,

Де хоробре дівча вже протоптує
першу стежинку,

А вода у струмочку колюча, й
така голуба.

Шепочу їй: не йди. Та вітри вже
дзвенять стременими,

Опускає дівча рученята у сиву
ріку.

Така рання весна. Полинами
цвіте... полинами...

Ще відчинені двері, хоч ключ
вже стримить у замку.

Я повернусь сюди, так відходять
сніги у коріння,

Так колосся скидає зерно із важ-
кого крила.

Що там дали? Весна. Переміни...
Авжеж переміни...

Врешті, я ще не знаю. Туди я іще
не дійшла...

ОЗИМИНА

Це хистке проростання із тем-
них яскинь,

Ще такі делікатні оті колоски,
І замало лиш мрій та блаженної
віри,

Що завчила зима свої срібні кла-
віри.

Ще такі ненадійні ці правила
гри:

То дощі, то сніги, то бездушні ві-
три.

Над засіяним полем хлопочеть-
ся злива,

У смарагдових хвилях гойдаєть-
ся нива.

Не підкаже ні досвід, ні сивий
мудрець

Як спинити оте квітування сер-
дець,

І сто раз дорікнеш за ці примхи
погодні:

Бо лиш крапля тепла – пробива-
ються сходи.

І спогорда шепочуть довкружні
світи:

Вам не вдасться ніколи до нас
дорости!

Можна, звісно, знімати кулак
після битви,

Можна, звісно, і так, як нема що
робити...

Ніжні пагони в'януть під крики
птахів,

У полях вигора бунтівливий за-
сів,

І літає душа понад квітом три-
возним

Та хлопчочє надія, а може...
а може...

Знов бере хуртовина під біле
крило:

Чим сильніші морози, тим дуж-
че стебло,

Не усі перейдуть крізь розго-
нисті зими

І засяють піснями в полях золо-
тими.

Тільки разом, укупі – зерно до
зерна

Діждемося весни ми і о з и м и н а.

Тяжко вірити в себе, ще важче
чекати,

Як додому вернуться жита.
І солдати...

***

Пам'яті Владислава Козченка
Як згусток сонця, як озерний
дух

Всміхається – іскристо і щасли-
во –

В приціл немилосердних заві-
рюх.

Мій Господе, який же він краси-
вий!

Як сяють очі – Господе, пробач,
Така весна квітує на світліні,

А в серці крик і погребальний
плач:

Куди, синочку? Зупинись, дити-
но!

Із тих полів безжальної війни
У світлі Небеса йому зарано...

Як боляче... Спаси і сохрани!
Десницю світлу поклади на
рани.

Таке життя, такий високий лет
Заповідалися... Чорні виднокла-
ла...

Авдівка. Промзона. Кулетет.
Сліпий, із люті точений оско-
лок.

І гаснуть очі, сонце замерза,

І що тепер ті почесті, та слава?
Вся Україна дивиться в сльозах
У світлі очі янгола з Полтави.

І дзвін гуде над тілом юнака,
На варту повертаються солдати.

І жде убивць розплата вселюд-
ська,

І кара Божа, і Його прокляття.

Але чому темнішає блакить,
Й так холодно під цими небеса-
ми?

Я відчуваю як йому боляче,
Як він востанне кличе свою
маму,

І бачу хижі вогневиці стріл,
Смертей непереморні круговер-
ті,

Й як він сміється щиро у приціл
Із вічності уже. З свого безсмер-
тя.

МАЕСТРО

І скаже музикант: «Кохання –
пережиток,

У мене тих жінок!!! Тож тема ця
закрита...».

Щасливий чоловік... Поїздив по
світах...

Чому ж в його очах бентега, са-
мота?

Незатишно йому у рестораним
колі,

Задовго гомонить про виступи,
гастролі,

Про те, як з року в рік росте його
оркестр.

...Ось! – знову ця печаль... І без-
надійний жест.

Чека його таксі. Так вовчо сві-
тять фари,

Провадить до дверей подружня
сива пара,

Втискають у портфель шампан-
ське та десерт,

І тішаються квитку на завтрашній
концерт.

А жінка кине вслід: чекала і ску-
чала...

Здрігнеться десь струна від тос-
кної печалі,

І сміхом голосним сколотиться
п'їтьма,

І скотиться сльоза за тим, чого
нема.

Перелетить авто безлюдне пере-
хрестя,

Ревнивий чоловік дмухне:
«Лети, Маестро!»,

Погладить крадькома жіночий
завиток,

І викине у ніч розірваний кви-
ток.

Наввтра – повен зал. І зграбний
чорний смокінг.

Пливе віолончель – прекрасна
і жорстока,

А струни тріпотять від болю та
жаги,

Освітлюючи нам сьайливі бере-
ги.

Мелодія пливе – терпка і поли-
нова.

Талант – лиш порохня без болю,
без любові,

Що молиться завжди на сонце
чи зізду.

...На той пустий стілець. У пер-
шому ряду.

МЕЖА

Це схоже на прощання. На роз-
рив...

На кожному кроці ярмарки бло-
шини,
Ломбарди і зачовгані двори,

Потовчені заржавіли машини...
Зужиті речі, лагані торби,
Довкруг нудотний запах секон-
дів.

Старенькі просіваються скарби
Під балачки про світло милосер-
дя.

Усе густіші запахи біди.
Все вище розростаються палаці.
Вперед – в минуле... Себто в ніку-
ди.

Під заклики до чесності
і праці.
Все буде добре, кажуть, ростемо!
Все зміниться на краще... незаба-
ром...

...Затиснуті у офісне ярмо,
Приклеєні до яток на базарах,
Нас затягає нетрище густе
Кредитів, розрахунків... Та по
суті

Усе не так. Як завше – щось не те,
У власнім домі так не має бути.
І невиразна десь там далечинь,
Боргів-торгів неперебутній со-
ром...

А стільки розвелосся тлумачів
На наші душі, і на наше горе.
Важка дорога – зимна і земна...
Ну ось вона – в трагічній іпоста-
сі –

Така покірна і така сумна
Ся довга черга у ошадній касі.
Йде обмотот на хижому току,
А осінь дзвонить вже відром по-
рожнім...

Люблю я Україну... І таку...
Але дивитись в очі їй не можу...

***

Шурхіт халатів, гримають двері,
знов перезмінка,
Другий день поспіль стогне в па-
латі змучена жінка,

Стукає в шибу чорна ворона, хо-
лодно в світі,
Лікар загляне: ніц тут не вдієш,
тре потерпіти...

Жінка народжує, стіни гойдають-
ся в білій палаті,
Пташка скрекоче, стрілки за-
вмерли на циферблаті,

Час зупинився, скрикує жінка,
плаче від болю,
Коло за колом, наче заведена,
коло за колом...

Вітер доносить звуки сирени...
Вітер епохи...
Знов заспокоюють, знов умовля-
ють: трохи ще... трохи...

Жінка – як море, що колихає сріб-
ну рибину,
Жінка – як скеля, що протиска-
ється у горловину.

Біля роддому купка солдатів
в святошних мундирах,
Як сиротливо, як же тривожно
без командира!

Губи пошерхлі. Дивляться сумно
в вікна палати:
Як їй без нього? Як тій дитині без
свого тата?

Листям опалим крутиться про-
міль, стукає серце.

Вир у палаті, донечка плаче, жінка
сміється.

...В братньому колі честь відда-
ють вони зірці комбата...

Як їй сказати... губи спеклися...
як їм сказати...

СКРУТА

Не відмовиш тому, хто подивить-
ся так...

Є у мене новесенька гральна ко-
лода,
Дрібка доброї кави. А ще – на
крайняк,

Перевірені теми про моду й пого-
ду.
Головне – не спиняйтесь. Про все,
і ніщо...

Як же важко даються легкі тере-
вені.

Лікар, мабуть сказав щось мудре
про шок,
Прописав би пігулки супроти мі-
грени,

А чи просто розраїв словами про
шанс,
Я ж боюся питати і щось сколих-
нути,

Бо ж не все він лікує, той хвале-
ний час,

І не кожну людину рятує у скруті.
Та і всякий розкриє всі карти у грі,
Свої сльози гіркі понесе межі
люде.

Очі юної жінки сухі і старі,
А вона все шепоче: «якось воно
буде...»

Щось зірвалось, згоріло, за обрй
зайшло,
Я торочу їй далі про літо, про
справи,

Безпорадно верчусь за кухонним
столом,
І не знати навіщо заварюю каву...
Дочекайся сонця... Не скоро зі-
йде...

Я й сама отака, у життєвих заку-
тах,
Ніч стіка фіолетом крізь личко
бліде,

Та про що говорити людині
у скруті?
Зігрівати окріп. Підбирати слова.
Головне, не сама, і хоч трохи те-
пліше.

Місяць дивиться в шибку, як му-
дра сова,
Тільки ранок за ніч є насправду
мудріший.

Тож читаю їй вірші, смішліві ли-
сти,
Я ворожу на картах їй лагідне
літо...

Їй не можна іти. Їй ще рано кудись
там іти,
Най хоч трохи душа перестане
боліти...

Рубрику «Мить поезії» веде Василь
КЛІЧАК. E-mail: vc-prosvita@ukr.net

ЦИКЛ ВІРШІВ «МАЛА БАТЬКІВЩИНА»

Микола ТЮТЮННИК

СТЕПОВЕ СЕЛО

Батьківщина. Степове село.
Навкруги лише безкрає поле.
Хоч куди б тепер не занесло,
Згадуєш це завше з тихим бо-
лем.

Згадуєш це небо голубе,
Блиски сонця в хаті на підлозі,
І, хлоп'ям малесеньким, себе,
Що зіпнувся в перший раз на
нозі.

Саме звідси твій походить рід,
Тут лишилися батьківські по-
роги,

І старі тополі край воріт
Й досі в пилюзі ще гріють ноги.
Згадуєш на вигоні вітряк,
Де, було, завжди крутились

діти,
Іякому все-таки ніяк
Не вдавалось над селом злеті-
ти.

Саме тут ти першу крихту з'їв
Й засинав під ніжну колиско-
ву.
Тут, вернувшись з будь-яких
країв,

Знов на рідну переходиш мову!

НА СХОДІ УКРАЇНИ

Ще далеко до донецьких шахт,
До горбів, що створені руками.
Сотні верст незмінний цей
ландшафт –

Жовтий степ, підсинений річ-
ками.

Ще, здається, аніяких змін:
Ті ж он, з крейди, аж блискучі
гори,

На яких з маківки до низин
Таємниче так чорніють нори.
Той же, як здається, синій ліс,
Ті ж яри, де над обривом – гли-
на...

Та все менше вбачите беріз,
Вже пішли тополі і калина.

ЛІТНЯ ГРОЗА

Небо набурмосилось, сердите,
Блискавки – як посвисти лози!
Розлетілись, як курчатка, діти,
Поховались в хатах од грози.

Грім такий, аж сиплються кис-
лиці!
І ячмінь пострілює пшоном.
Хмарами Ілля на колісниці
Торохтить, як полем агроном.

Прямо ручаями ллється з даху,
Горобці сховались під кущем.
Пастушок на вигоні, невдаха,
Вимок весь, як стовпчик під
дощем!

У КОСОВИЦЮ

Зранку чисті й сині видноколи.
То ж і хмарці куцій був би ра-
дий.

І водичка п'ється, як ніколи.
Як ніколи, піт збігає градом.
І під вечір тіло, мов колода.
Й кожен марно свіжий подих
кличе.

Бо й тепер немає прохолоди.

Бо й тепер ще дихати, бач, ні-
чим.

Косовиця. Прокидатись рано.
Притомились за день навіть
діти.
І лягають тіні вздовж парканів.
Хочеться і тіням відпочити.

ОСІНЬ

Йде на конячці лісом осінь,
Йде там, де не пройти машині.
Розсипає скрізь холодні роси
І фарбує ліс в червоне й сине.
Та найбільше – в золоте і жов-
те,

Лиш чорніють де-де дикі гру-
ші,
Бо оце вже на порозі й жов-
тень,

Син її любимий, середульший.
Й листопаду залишиться все
це,

Вся краса ця з тишею німою.
Й тихий сум міцніше ввійде
в серце,
Як завжди бува перед зимою.

РІЗДВЯНІ ДЗВОНИ

Знов різдвяні дзвонять дзво-
ни,
Кожен дзвін, як Божий птах!
Й чорні, як мара, ворони
Вмить замовкли на хрестах.

Вмить світлішають обличчя,
Дід – і той як піонер!
Бо дзвонар наш на дзвіниці –
Як справжнісінький жонглер!

Дін-дон, дін-дон, дін-дон, дін-
дон!..

І лунає з кожних вуст:
Веселіться з нами, діду!
Гляньте ж – народивсь Ісус!
Дзвін пливе, як пух в повітрі
Чи як лебідь по воді.

Раз почувеш і, повірте,
Не забудеш вже тоді!
Може, то Господь Всевишній
Всім святковий шле привіт,
Ніби вперше всі ми, грішні,
З Ним приходимо в цей світ.

СНІГИ

Ідуть сніги. Метуть сніги.
Хати стоять незрячі.
Вже й за поріг не до снаги,

Бо холоди собачі.
Летять сніги. Лежать сніги.
Мороз, як ворон, криче.
Уже й на річці береги
Зрівнялися неначе.
Лежать сніги. Вищать сніги
Під полозом сосновим.
Затим відлига на три дні,
І все почнеться знову...
Ідуть сніги... метуть сніги...
І за поріг не до снаги...

БУРАН

Ох, і буран! Уже й шпаківні
долі!

Хоча б копну збирати не дове-
лось.
Вищить, мете, розхитує топо-
лі,
Які стоять за тином саме осьь.

Нудьгують в хатах, особливо –
діти:

Це ж замече й розковзані гір-
ки!
А він воює з цілим білим сві-
том,
Заносить і дороги, і ярки.

За день устиг навоюватись
зволую
Й лише під вечір зморено за-
мовк.

Одна душа видніється, ген,
в полі,
Та й та, скоріш, лисиця або
вовк.

ВЕСНЯНА РОЗПУТИЦЯ

Гудуть під вітерцем дроти,
В багноці в'язнуть ноги.
Потоки талої води
Вже залили й дороги.

І не проїхати, не пройти.
Не вулиця – болото.
На сонечку лише коті –
Обсіли живоплоти.

Оце така тобі весна!
Ніякої роботи.
Та кожен зна: іще день, два...
І все просякне потом!

СІДАЄ СОНЦЕ

Сідає сонце, просто на ріллю,
Знесилене весняною сівбою,
Й, розлившись синім обрієм
зорю,

Уже само милується собою.
Та людям зараз все ж не до кра-
сот,

Таку роботу звалено на плечі!..
Й десятки вікон, як жовтень-
ких соть,
Не дують ще підсвічують цей
вечір.

Всі ждуть тепла й рясенького
дощу.
Ото вже радість буде в кожній
хаті!

І щоб цей вітер, сіверко, ущух,
На втіху і людині, і пташати.
Вмстилось сонце прямо на
ріллю,

Де згодом шелестітиме коло-
ся.

Вмстилося і розлило зорю,
Щоб там тепло на довше збере-
глося.

Микола ТЮТЮННИК – поет, прозаїк, перекладач. Член Спілки письмен-
ників з 1988 року. Створив та очолив першомайсько-попаснянське літе-
ратурне товариство ім. Горбатова.

Автор близько сорока книг, серед яких віршовані романи, які пошанова-
ні кількома українськими та міжнародними преміями. Зокрема, визнання
отримала його історична поема у віршах «Маруся Богуславка», яку було
видано у 2006 році. За неї Тютюнник став лауреатом премій ім. Миколи
Гоголя та «Берег надії» імені Василя Симоненка.

Перекладався кількома мовами.

ЙОСИП ОСТАШИНСЬКИЙ: «СІРНИКИ НЕ ЗГОРАЮТЬ МИТТЄВО, ЯК ЦЕ ЇМ ПРИЗНАЧЕНО, А НЕСУТЬ АРХІТЕКТУРНЕ ПОСЛАННЯ ВІЧНОСТІ»

Лауреата міжнародних премій, заслуженого художника України Йосипа Осташинського, поза сумнівом, можна назвати «сірниковим» майстром світу.

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Він єдиний у світі автор незвичайного творчого жанру – архітектура в мініатюрі, так званого 3D. Тому не випадково його ім'я у 2009 році занесено до Книги рекордів України. Не маючи ані художньої, ані архітектурської освіти, майстер відтворює з вражаючою точністю храми рідного краю, і переважно ті, яких уже немає. Серед творів Йосипа Осташинського багато київських храмів Х–ХІ століть, Софійський собор, Ірининська та Іоанно-Златоустівська церкви. На виставці у бібліотеці ім. М. Реріха читачі зазначили, що за виставковими творами Йосипа Осташинського можна мандрувати світом, ознайомлюючись із церквами, храмами, синагогами різних країн. Наче звичайні сірники, а така краса... Саме у бібліотеці на Солом'янці мені пощастило поспілкуватися з автором унікальних картин.

– Йосипе Борисовичу, як виникла ідея творити барельєфи саме із сірників?

– Усе життя цікавився мистецтвом. Я з творчої родини: мій батько гарно малював, робив драпірування для столичного Маріїнського палацу. Дядько Наум Йосипович, заслужений вчитель, відкрив «Художню школу Осташинського». Інший дядько, Аркадій Йосипович, теж художник.

Талановиті в мене і тьоті – всесвітньовідомі балерина Майя Плісецька й театральна діячка Наталія Сац. Свого часу захоплювався карбуванням, гравюрою, і, зрештою, сірниками. Сучасна молодь дала моїм роботам назву 3D. І мені це подобається. Лежачи на одному боці на лікарняному ліжку, після контузії у так званому радянсько-китайському конфлікті 1969 року (про який не згадується у підручниках з історії), намагався творити щось із сірників, щоб утамувати біль. Ось так почав лікувати себе творчістю і наразі лікую інших.

– У Вашому доробку – понад сто рельєфних робіт із зображеннями пам'яток історії, культури, що збереглися. Але є і такі, яких не існує. Де вишукуєте інформацію?

– Вивчаю краєзнавчу літературу, вишукую в архівах, відвідую бібліотеки, зокрема архітектурно-будівельну, Парламентську,

а також прислухаюся до фахівців. Скажімо, робота «Київська Дума 1785 року», яка була розташована до 1919-го року між теперішньою Головною поштою на майдані Незалежності й Будинком профспілок. Так от, мені порадив її зробити краєзнавець Михайло Калініцький.

– Чи були цікаві випадки, пов'язані з «відродженням» храмів на барельєфних картинах?

– Так сталося, що я починав відроджувати храми раніше за державу. Моя «легка рука» робила свою справу у відбудові та реставрації пам'яток архітектури. Приміром, зробив славнозвісний київський Михайлівський Золотоверхий – і через десять років його відродили. Синагогу «Золота троянда» відродив з листівки 1902 року, і її теж згодом відбудували...

– Дивлячись на храми, синагоги, церкви, відчуваєш якусь неймовірну радість і позитивну енергетику. В чому ж секрет?

– Хочу сказати, що всі мої роботи заряджені позитивною енергетикою. Це, до речі, підтвердила і біоенергетик, яка перевіряла мої роботи. А секрет простий... У кожну свою роботу я вкладаю душу, а тому йде така віддача. До того ж, вони освячені. Від них віє неймовірним теплом і спокоєм...

– Ваші роботи не тільки дивно вищо мистецькі, а й інформативні...

– Справді, під кожною картиною розміщую коротку характеристику будівлі та опис. Бо зазвичай на виставках розпитують про ту чи іншу споруду. Вишукую інформацію в архівах, і знову ж таки, в бібліотеках.

– У роботах домінують архітектурні споруди Києва. Чи є

ПРИНАГІДНО

Йосип ОСТАШИНСЬКИЙ – автор понад 100 барельєфних зображень архітектурних споруд, виготовлених із сірників.

Провів 110 персональних виставок.

Має авторське свідоцтво на свої картини.

Його творчі досягнення зареєстровані у Книзі рекордів України – 2009 р., у Книзі рекордів МАРИД – 2012 р. та в Національному реєстрі рекордів України – 2013 р.

Член оргкомітету Народної академії творчості громадян з інвалідністю, Народного ама-

торського колективу студії-галереї «Ми духом незламні», Національного фонду Україна – дітям», член журі Міжнародного благодійного фонду «INSHE ZHITTA».

Почесний член Міжнародного благодійного фонду «Духовна спадщина».

Лауреат Міжнародного академічного рейтингу «Золота фортуна» з присвоєнням титулу «Лицар Ордена «Святий Князь Володимир» – 2011 р.

Лауреат Міжнародної премії ВЕК – 2012 р.

Лауреат Міжнародної премії «Філантроп» – 2012 р.

у планах відтворити, скажімо, зниклі храми інших міст. І загалом, що у Ваших планах?

– У мене є дві папки «Зроблено» і «Ще зробити». Потрапляє на очі щось цікаве, і все складаю в цю папочку. Так от виходить що папка «Ще зробити» набагато грубша... У Володимирі-Волинському Микола Марусевич передав мені п'ять світлин зниклих храмів міста. Тепер от думатиму над тим, аби і їх відтворити у своїх роботах.

– Скільки часу витрачаєте на міні-скульптуру? І кому покажете неймовірно витончену красу?

– Над кожним мініатюрним барельєфом працюю інакше. Скажімо, ідею створення «Собору Паризької Богоматері» виношував три роки, підбирав матеріали, а зробив десь за три місяці. Своїми порадами допомагають рідні, власне, дружина і донька і є першими глядачами.

– Опишіть, будь ласка, Ваше робоче місце і матеріали, які використовуєте в роботі...

– У квартирі виділив одну кімнату під майстерню. На секретері все розкладаю: сірники, пінцети, ніжик та інші інструменти. Вмикаю музику, і, звис-

но, лампу. До кожної роботи підбираю тло. На нього ставлю каркас, а зверху наклеюю сірники. Це дуже копітка робота. На вікна ставлю сітки, а позаду чіпляю кольорову фольгу. Коли у приміщенні гарне освітлення, вікна світяться. Усі роботи: православні, буддистські, католицькі храми, синагоги та інші релігійні й культові споруди чітко відповідають канонам.

– Йосипе Борисовичу, Ви на початку нашої розмови обмовились, що вилікувались від хвороби й наразі лікуєте своєю творчістю інших. Про що йде мова...

– Річ у тім, що я веду майстер-класи і для дітей з обмеженими фізичними можливостями, і для бійців, які проходять курс лікування у шпиталях. Бачу, як ретельно, із захопленням людина, яка щойно з передової, своїми руками складає сірник до сірника. І я щасливий, коли хтось приєднується до цієї творчості й не думає про свої проблеми. Адже рукотворне мистецтво лікує. У дніпропетровському інтернаті моїми картинами зацікавився Михайло Клімов, якому на той час було 12 років. Спробував. Йому сподобалося, почав сам робити.

– І, насамкінець, які картини глядач може побачити в бібліотеці ім. М. Реріха?

– Там експонується 23 мої картини, зокрема, «Київська міська дума 1875 р.», «Собор Паризької Богоматері, Париж XII–XIV ст.», «Києво-Могилянська академія 1703 р.», «Кайфин. Синагога. Китай, 1163 р.», «Великий «Західний» князівський палац, Київ, X ст.», «Другий Храм, Єрусалим, 516 р. до н.е.» тощо.

Фото автора

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 46 (4825), 16 листопада 2018 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498–23–62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498–23–65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від А" до Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563–18–04, 562–28–51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498–23–64; +38 (097) 111–17–66

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, надає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії

© С В У 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2019 р.:

6 місяців – 210,42 грн; 12 місяців – 420,84 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© С В У «Культура і життя», 2018

